

IV. Finansal Kesim

Mevcut Rapor döneminde, salgına yönelik alınan tedbirler kapsamında gerçekleştirilen kredi kampanyalarının son bulması ve finansal koşullardaki sıkışmanın etkisi ile kredi büyümesi 2020 yılındaki zirve noktasından düşüş eğilimine girmiştir. 2020 yılı Eylül ayında yüzde 25'e ulaşan KEA reel sektör kredi büyümesi Nisan 2021 itibarıyla yüzde 8 seviyesine, Eylül ayında yüzde 50'yi aşan bireysel kredi büyüme oranı ise yüzde 34 seviyesine gerilemiştir. Bununla birlikte, geçtiğimiz yıl artan kredi hacminin stok bakiyelerdeki birikimli etkisi nedeniyle bireysel krediler başta olmak üzere yıllık büyüme oranları seviye olarak yüksek seyrini sürdürmektedir. Baz etkileriyle birlikte mevcut sıkı parasal duruşun krediler üzerindeki yavaşlatıcı etkisinin önümüzdeki dönemde belirginleşmesi ile kredi büyüme oranlarındaki aşağı yönlü eğilimin devam etmesi beklenmektedir.

Mevcut Rapor döneminde TGA oranı yüzde 3,8'e gerilemiştir. Geçmiş şok dönemlerinden farklı olarak, salgın döneminde iktisadi faaliyetin görece daha hızlı toparlanması, reel sektörün azalan döviz borçluluğu ve artan finansman ihtiyacının bankacılık sektörü tarafından etkin bir şekilde karşılanması; salgının aktif kalitesi üzerindeki olumsuz etkisini sınırlamıştır. Kredilerin yakın izleme ve TGA olarak sınıflandırma sürelerini uzatan BDDK düzenlemesinin devam etmesi sektörün aktif kalitesi görünümünü desteklemiştir. Önümüzdeki dönemde bahse konu düzenlemenin yanı sıra salgının, iktisadi faaliyetin ve finansman koşullarının izleyeceği seyrin, sektörün kredi riski göstergelerinin gelişiminde belirleyici olmaya devam edeceği öngörülmektedir. Kredilerdeki gecikme süreleri dikkate alındığında BDDK düzenlemesinin sonlanması durumunda TGA oranının ılımlı bir patikada seyretmeye devam edeceği ve ihtiyatlı bir yaklaşımla ayrılan karşılıklar neticesinde kârlılık üzerindeki etkisinin sınırlı olacağı beklenmektedir.

Bankacılık sektörünün likidite şoklarına karşı dayanıklılığı devam etmektedir. Sektörün toplam ve YP için hesaplanan mevcut likidite karşılama oranları yasal alt sınırların oldukça üzerinde ve kredi/mevduat oranı 2021 yılı Nisan ayı itibarıyla yüzde 100 seviyesinde dengeli bir seyir izlemektedir. Bankacılık sektörü dış borç yenileme oranı, mevcut Rapor döneminde de yüksek seyrini koruyarak 2021 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 102 olarak gerçekleşmiştir. Yurt içi gelişmelere bağlı olarak artan risk primine karşın bankalar sendikasyon kredilerini önceki yılın aynı dönemine göre benzer maliyetlerle ve yüzde 100'ün üzerinde yenilemektedir. Küresel şoklara karşı yeterli tampon bulunduran bankacılık sektörünün para takası ve ZK hâriç YP likit aktif portföyü kısa vadeli YP cinsi yurt dışı borcunun yüzde 81'ini karşılayabilecek kapasitededir.

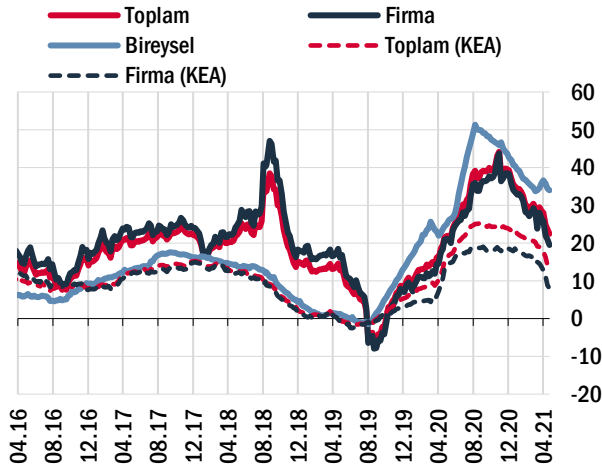
Artan fonlama maliyetleriyle net faiz gelirlerindeki daralmanın ve net ücret ve komisyon gelirlerindeki azalışın etkisiyle mevcut Rapor döneminde bankacılık sektörü kârlılık göstergelerinde düşüş gözlenmiştir. Kredilerdeki yeniden fiyatlandırma sürecinin devamıyla birlikte önümüzdeki dönemde net faiz marjı kaynaklı kârlılığı sınırlayıcı etkinin azalması beklenmektedir. Diğer taraftan, kredi karşılık giderleri büyümesinin toplam aktif büyümesinden düşük seyretmesi, operasyonel giderlerindeki düşük büyüme ve sermaye piyasası işlemleri kârları sektörün kârlılık göstergelerini desteklemiştir. Kârlılık göstergeleri mevcut Rapor döneminde düşüş kaydetse de özkaynaklara olumlu katkı sağlamaya devam etmiştir.

Bankacılık sektörünün sermaye yapısı güçlü görünümünü korumaktadır. Sektörün sermaye göstergeleri risk ağırlıklı aktif büyümesinin özkaynak büyümesinin üstünde gerçekleşmesinin belirgin etkisiyle mevcut Rapor döneminde sınırlı şekilde düşmüştür. BDDK tarafından 30 Haziran 2021 tarihine kadar uzatılan SYR hesaplanmasında kullanılabilecek imkânlardaki değişikliklerin SYR'yi desteklemesi söz konusu düşüşün sınırlı kalmasında etkili olmuştur.

IV.1 Kredi Gelişmeleri ve Kredi Riski

Mevcut Rapor döneminde, uygulanan sıkı para politikası ve salgına yönelik alınan tedbirler kapsamında gerçekleştirilen kredi kampanyalarının son bulması ile birlikte kredi büyümesi düşüş eğilimine girmiştir (Grafik IV.1.1). 2020 yılı Eylül ayında yüzde 25'e ulaşan toplam KEA kredi büyümesi Nisan 2021 itibarıyla yüzde 13 seviyesine, KEA firma kredi büyümesi de yüzde 19'dan yüzde 8'e gerilemiştir. Eylül ayında yüzde 50'yi aşan bireysel kredi büyüme oranı ise 2021 yılı Nisan ayında yüzde 34 seviyesinde gerçekleşmiştir. Kredi büyüme oranlarında 2020 yılındaki zirve noktasından düşüş eğilimi devam etse de, geçtiğimiz yıl artan kredi hacminin stok bakiyelerdeki birikimli etkisi nedeniyle bireysel krediler başta olmak üzere yıllık büyüme oranları seviye olarak yüksek seyri sürdürmektedir. Mevcut sıkı parasal duruşun krediler üzerindeki yavaşlatıcı etkisinin önümüzdeki dönemde belirginleşmesi ve baz etkilerinin devreye girmesi ile yıllık kredi büyüme oranlarındaki aşağı yönlü eğilimin devam etmesi beklenmektedir.

Grafik IV.1.1: Yıllık Kredi Büyümesi (KEA, %)

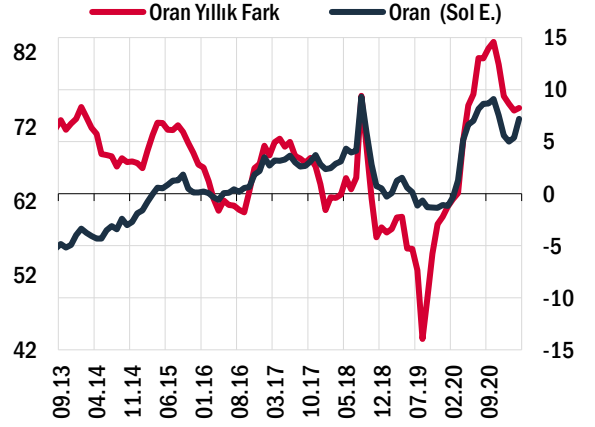

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 30.04.21

Dipnot: DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir. KEA kredi büyümesi TL kredi değişimi ve YP (sepet) kredi değişiminin dönem kur ortalaması ile çarpımı dikkate alınarak hesaplanmaktadır.

Grafik IV.1.2: Kredi/GSYİH Oranı (%)

Kaynak: TCMB

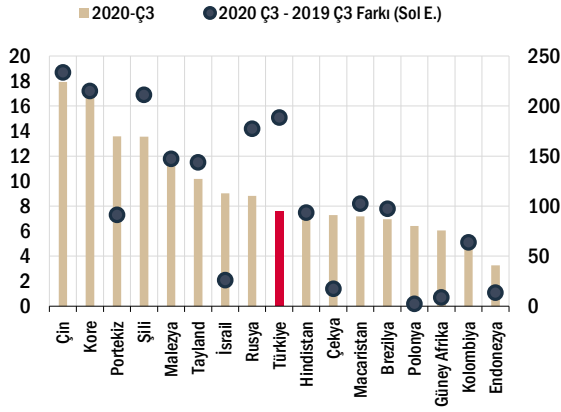
Son Gözlem: 03.21

Dipnot: Oran, Türk bankacılık sektörü tarafından sağlanan nominal stok kredi değerinin son bir yıllık toplam GSYİH'ye payı olarak hesaplanmaktadır.

Kredi büyüme oranlarındaki yavaşlamanın etkisiyle kredi/GSYİH oranında mevcut Rapor döneminde bir miktar düşüş gözlenmiştir (Grafik IV.1.2). Bu düşüşte 2020 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren süregelen canlı iç talebin desteklediği yüksek GSYİH büyümesinin de rolü olmuştur. Kredi/GSYİH oranı son Rapor döneminden Mart ayına kadar 5 yüzde puanlık azalış kaydetse de Mart ayı sonundaki kur hareketlerine bağlı olarak Rapor dönemi genelinde düşüş oranı 2 yüzde puan ile sınırlı kalmıştır. Söz konusu düşüşe rağmen 2020 yılında önemli ölçüde artan kredi hacminin birikimli etkisi sonucu kredi/GSYİH oranında yıllık 8 yüzde puan artış gözlenmiştir. Stok kredi bakiyelerindeki birikimli etkinin dengelenmesi ve finansal koşullardaki sıkılaştırmanın etkisi ile önümüzdeki dönemde Kredi/GSYİH oranındaki düşüş eğiliminin devam etmesi öngörülmektedir.

Tahvil ihraçları ve faiz reeskontlarının da dâhil edildiği toplam finansal borcun GSYİH'ye oranının uluslararası karşılaştırmasında, Türkiye benzer ülkeler ortalamasının altında yer almaktadır (Grafik IV.1.3). Söz konusu oranın GOÜ ortalaması 2020 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla yüzde 117 seviyesindeyken, ülkemizde yüzde 94 olarak gerçekleşmiştir. Oranda 2019 yılı üçüncü çeyreğine kıyasla yıllık 10 yüzde puanlık artış gözlenmiştir. Salgın döneminde küresel ölçekte yapılan genişlemeci kredi politikalarının ve küresel iktisadi faaliyetteki daralmanın etkisiyle diğer ülkelerde de benzer bir artış eğilimi gözlenmiştir.

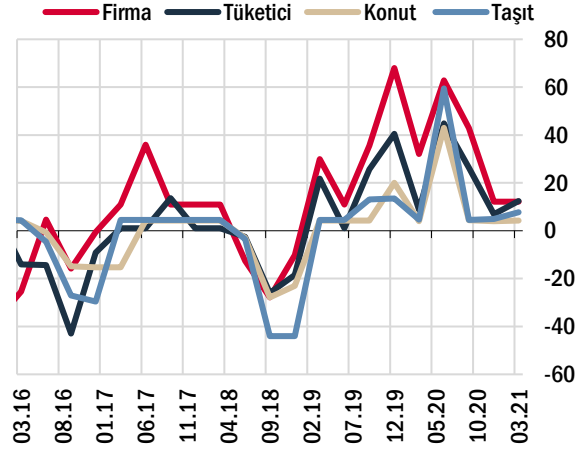
Banka Kredileri Eğilim Anketi'ne (BKEA) göre, 2020 yılının ilk üç çeyreğinde bankaların toplam kredi standartlarında gözlenen gevşeme eğilimi 2020 yılı son çeyreğinden itibaren duraksamıştır (Grafik IV.1.4). 2021 yılı ilk çeyrek anket verilerinde firma kredi standartları yatay seyredirken, bireysel kredi standartlarında sınırlı bir sıkılaştırma gözlenmiştir.

Grafik IV.1.3: Toplam Finansal Borç / GSYİH Oranı Uluslararası Karşılaştırması (% , % Fark)

Kaynak: BIS

Son Gözlem: 09.20

Dipnot: Toplam finansal borç tanımı canlı ve donuk kredi alacakları, tahvil ihraçları ile kredi faiz reeskontlarını içermektedir.

Grafik IV.1.4: Bankaların Kredi Kullanım Standartları (Yıllık, %)

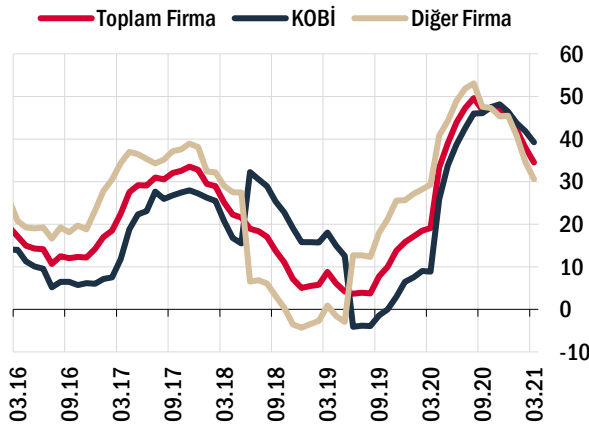
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.21

Dipnot: Kredi standartları serisi, kredi hacmi ile ağırlıklandırılmış BKEA cevaplarının tarihsel ortalamadan arındırılması ile hesaplanmaktadır.

IV.1.1 Firma Kredisi Gelişmeleri

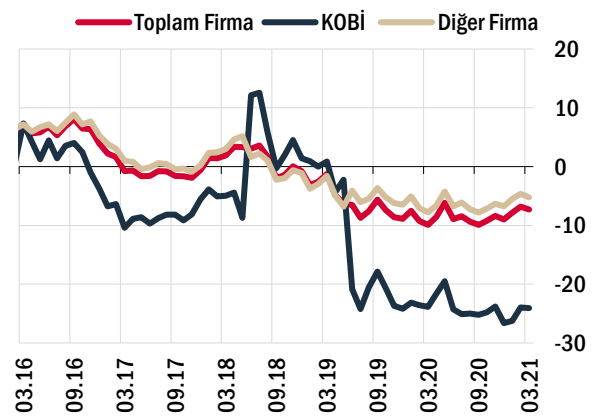
Mevcut Rapor döneminde 2020 yılı üçüncü çeyreğindeki zirve seviyesinden gerileyen firma kredisi büyüme oranı, geçtiğimiz yıl hızla artan kredi stoku ve düşük baz etkisi sebebiyle seviye olarak yüksek seyri sürdürmektedir (Grafik IV.1.5). 2020 yılı Eylül ayında yüzde 47'ye ulaşan TL ticari kredi büyüme oranı Mart ayı itibarıyla yüzde 34 olarak gerçekleşmiştir. Firma ölçeği bazında incelendiğinde, TL kredi büyüme oranlarında KOBİ ve diğer firmalar arasında önemli bir farklılık gözlenmemektedir.

Grafik IV.1.5: Firma Ölçeğine Göre TL Ticari Krediler Yıllık Büyüme Oranları (%)

Kaynak: TCMB.

Son Gözlem: 03.21

Dipnot: DEK hariç tutulmuştur. 24 Haziran 2018 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan KOBİ tanımları değişikliği 2018 ve 2019 yılları Haziran ayı büyümelerinde görülen kırılmalarda belirleyici olmuştur.

Grafik IV.1.6: Firma Ölçeğine Göre YP Firma Kredileri Yıllık Büyüme Oranları (Sepet Kur Üzerinden, %)

Kaynak: TCMB.

Son Gözlem: 03.21

Dipnot: 24 Haziran 2018 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan KOBİ tanımları değişikliği 2018 ve 2019 yılları Haziran ayı büyümelerinde görülen kırılmalarda belirleyici olmuştur. YP kredi büyümeleri sepet kur cinsindedir.

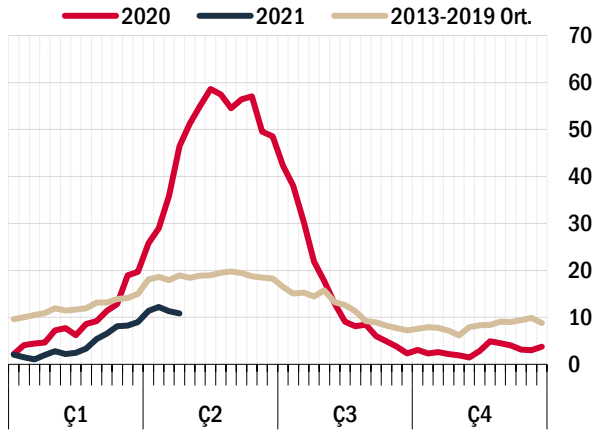
Firma YP kredi büyüme oranları 2018 yılından bu yana döviz kuru gelişmeleri, firmaların kur riski yönetimi konusunda artan farkındalığı ve firma YP borçlanmasını YP gelirleri ile ilişkilendiren Mayıs 2018 tarihli düzenlemenin etkisiyle azalış eğilimindedir. Bu eğilim son Rapor döneminde de devam etmiş ve nette YP borç ödeyici konumunu koruyan firmaların YP kredi bakiyeleri yıllık yaklaşık yüzde 7 oranında küçülmüştür (Grafik IV.1.6). KOBİ YP kredilerindeki daralma ise yüzde 24'e ulaşarak büyük firmalardan önemli ölçüde ayrılmıştır.

Son dönemde artan TL kredi maliyetlerine rağmen firma YP kredilerinde kayda değer bir artış gözlenmemesi, firmaların kur riskine yönelik temkinli duruşlarını sürdürmesi açısından olumlu değerlendirilmektedir.

Son dönem ticari kredi gelişmelerini yakın merceğe altına alan toplam KEA ticari kredilerdeki 13 haftalık bakiye değişiminin ima ettiği yıllık kredi büyüme oranında 2020 yılı üçüncü çeyreğinde önemli bir düşüş gözlenmiştir (Grafik IV.1.7). Son dönemde bu eğilimde sınırlı şekilde yukarı yönlü hareket izlense de yıllıklandırılmış kredi büyümesi tarihsel ortalamaların altındadır. Mevcut Rapor döneminde kredi ivmesinde gözlenen bu yavaşlamayla birlikte, toplam ticari kredi yıllık stok büyümesindeki aşağı yönlü eğilimin önümüzdeki süreçte de devam edeceği değerlendirilmektedir.

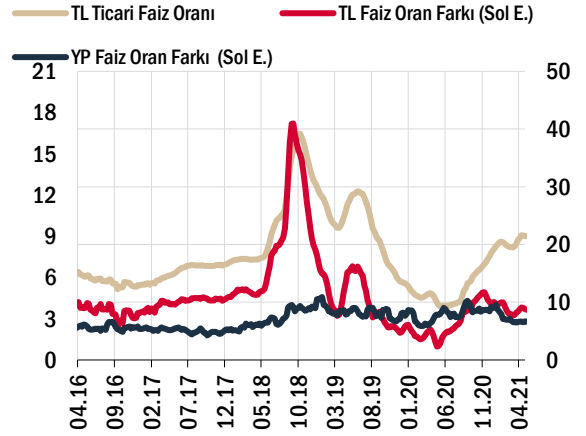
Mevcut Rapor döneminde akım TL ticari kredi ve mevduat faiz oranları artış eğilimini sürdürmüş, kredi mevduat faiz farkı ise yaklaşık 3 yüzde puan seviyelerinde sabit kalmıştır (Grafik IV.1.8). Daha sınırlı bir aralıkta hareket eden YP kredi ve mevduat faizleri arasındaki fark da son Rapor döneminde bir yüzde puana yakın düşüş kaydetmiştir. Bununla birlikte kredi ve mevduat vade yapıları arasındaki fark nedeniyle mevcut Rapor döneminde stok kredi-mevduat faiz farkı negatif seviyelere gerilemiştir. Kredilerde yeniden fiyatlandırma sürecinin devamıyla birlikte, önümüzdeki dönemde stok kredi-mevduat faiz farkının pozitif seviyelere gelmesi beklenmektedir.

Grafik IV.1.7: Ticari Kredi Büyümesi (13 Haftalık Moment, KEA, Yıllıklandırılmış %)

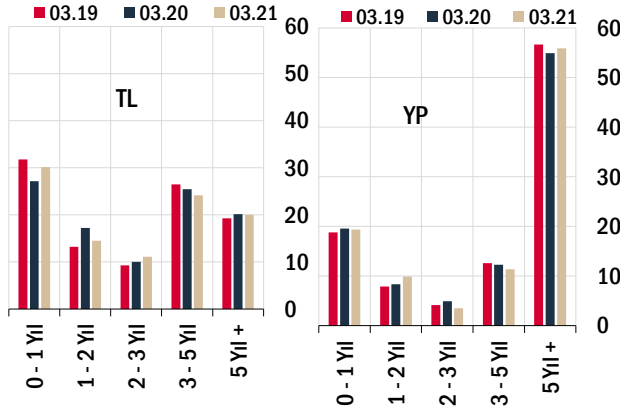
Kaynak: TCMB. Son Gözlem: 30.04.2021
Dipnot: KEA kredi büyümesi TL kredi değişimi ve YP (sepet) kredi değişiminin dönem kur ortalaması ile çarpımı dikkate alınarak hesaplanır.

Grafik IV.1.8: Ticari Kredi-Mevduat Faiz Oran Farkları (Akım Veri, 4 HHO, %)

Kaynak: TCMB. Son Gözlem: 30.04.2021
Dipnot: Faiz oran farkları TL ve YP firma kredi faizleri ile mevduat faizleri arasındaki farktır. Eximbank kredileri, KMH, KK ve sıfır faizli krediler hariç tutulmuştur.

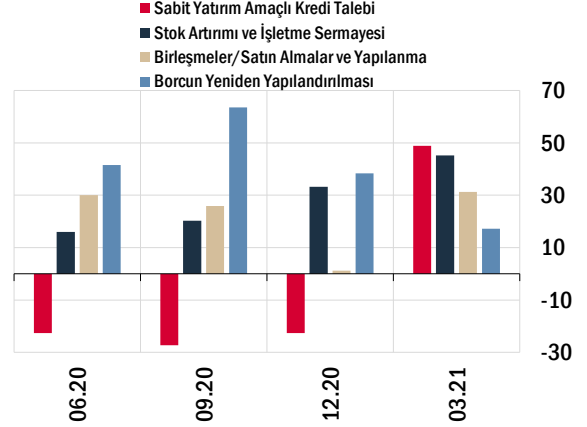
Mevcut Rapor döneminde TL firma kredileri içerisinde bir yıla kadar vadeli kredilerin payı geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre artış kaydetmiştir (Grafik IV.1.9). Aynı zamanda üç yıl üzerinde orijinal vadeye sahip TL kredilerin payı da azalmıştır. Bu gelişmede, artan kredi faizleri ve salgının ilk dönemlerinde uygulanan uzun vadeli ve ödemesiz dönemli kredi kampanyalarının mevcut Rapor döneminde son bulması ve ayrıca finansal koşullardaki sıkılaştırmanın önemli rolü olmuştur. Tarihsel olarak daha uzun vadeli kullanılan YP kredilerde ise vade dağılımı geçtiğimiz yıldan önemli bir farklılık göstermemiştir.

Grafik IV.1.9: Yurt İçi TL ve YP Kredilerin Vade Dağılımı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.21

Dipnot: Kredilerin açılış tarihindeki vadeleri dikkate alınmıştır. DEK, YP kredilere dâhil edilmiştir.

Grafik IV.1.10: Firma Kredi Talebine Etki Eden Faktörler-Finansman İhtiyaçları (% Değişim)

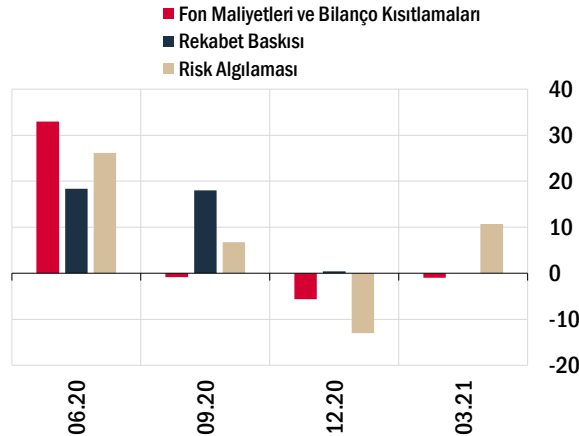
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.21

Dipnot: Üç ayda bir yapılan ankette bankalar tüm kalemleri bir önceki döneme kıyasla raporlamaktadır. Sıfır bir önceki döneme göre değişiklik olmadığını gösteren nötr seviyedir.

2021 yılı Mart ayı BKEA verilerine göre firma kredi talebinin kompozisyonu 2020 yılına kıyasla önemli ölçüde farklılaşmıştır. 2020 yılı genelinde borcun yeniden yapılandırılması amacıyla gerçekleşen talepler her çeyrekte hızlı artış kaydederken, son BKEA sonuçlarına göre yapılandırma amaçlı talepler bir önceki döneme göre en düşük katkıyı vermiştir (Grafik IV.1.10). Artan kredi maliyetleri ve iktisadi faaliyetteki toparlanmanın borç geri ödemelerinde firmaları rahatlatmasının bu kalemdaki artışın sınırlı kalmasında etkisi olduğu değerlendirilmektedir.

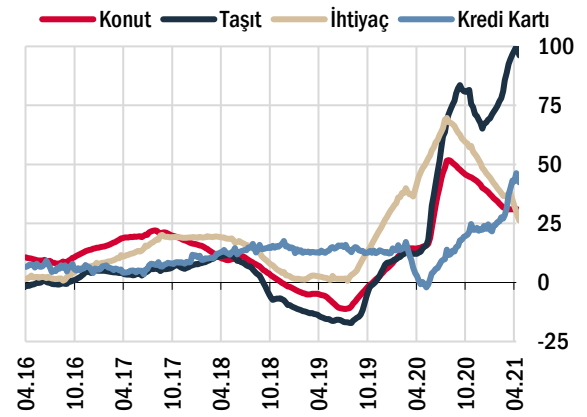
2020 yılı genelindeki tüm anketlerde sabit yatırım amaçlı kredi talebinin azaldığını bildiren bankalar, Mart 2021 BKEA'sında sabit yatırım amaçlı kredi talebinin arttığını raporlamıştır. Bu gelişmede salgının hemen öncesinde hızlanan fakat salgın nedeniyle ertelenmek zorunda kalınan sabit sermaye yatırımlarının ve sanayi üretiminde gözlenen toparlanma neticesinde artan kapasite artırımı ihtiyacının önemli rolü olmuştur. Kitlesel aşılamanın tamamlanması ve salgına yönelik belirsizliklerin azalması ile hizmet sektöründeki renovasyon yatırımı ihtiyacının mevcut yatırım iştahını desteklemesi ve önümüzdeki süreçte yatırıma yönelik kredi talebinin canlılığını koruması beklenmektedir.

Grafik IV.1.11: Firma Kredi Arzına Etki Eden Faktörler (Net % Değişim)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.21

Dipnot: Üç ayda bir yapılan ankette bankalar tüm kalemleri bir önceki döneme kıyasla raporlamaktadır. Sıfır bir önceki döneme göre değişiklik olmadığını gösteren nötr seviyedir. Grafikte sunulan seriler BKEA'daki ilgili alt kalemlerin aritmetik ortalamasıdır.

Grafik IV.1.12: Bireysel Kredi Yıllık Büyüme Oranları (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 30.04.21

2020 yılının son BKEA'sında bankaların kredi arzında fonlama koşullarının, bilanço kısıtlarının ve genel ekonomi ve firmaların riskine yönelik beklentilerin olumsuz etki yaptığı bildirilmiştir (Grafik IV.1.11). 2021 yılı ilk çeyrek anket sonuçları ise genel ekonomi ve firma riskine yönelik algının toparlandığını ve bu faktörlerin

banka kredi iştahını pozitif etkilediğini göstermektedir. Ayrıca kredi piyasasındaki rekabet yapısının ve fonlama maliyetlerindeki gelişmelerin, bankaların kredi arzında belirleyici bir rolü olmadığı gözlenmektedir. Salgın belirsizliğinin azalması ve iktisadi faaliyetteki toparlanmanın sürmesiyle bankaların genel ekonomiye ve firmalara yönelik risk algısındaki iyileşmenin devam edeceği öngörülmektedir.

IV.1.2 Bireysel Kredi Gelişmeleri

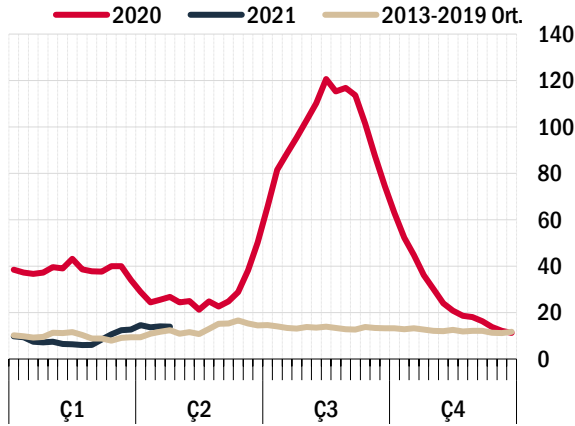
Bireysel kredi yıllık büyüme oranlarına alt kırılımlarda bakıldığında taşıt kredilerinde yüksek büyümenin son Rapor döneminde de devam ettiği görülmektedir (Grafik IV.1.12). Salgın kaynaklı değişen tüketim davranışları sonucunda bireysel taşıt talebinin artması ve son dönemde birinci el araçlarda yapılan kampanyaların bu gelişmede etkili olduğu değerlendirilmekle birlikte taşıt kredilerinin toplam bireysel krediler içindeki ağırlığının yüzde 1,6 gibi sınırlı bir seviyede olduğu dikkate alınmalıdır. Öte yandan, 2020 yılı ikinci ve üçüncü çeyreğinde yoğun şekilde uygulanan düşük faizli ve uzun vadeli kampanyalar neticesinde yüksek büyüme kaydeden konut ve ihtiyaç kredileri yıllık büyüme oranları son Rapor döneminde azalış eğilimindedir. Bu kredilerde, geçtiğimiz yıl kredi hacmindeki önemli artışın birikimli etkisinden dolayı yıllık büyüme oranları yüzde 30'un üzerinde seyretmektedir.

Salgınla birlikte tüketicilerin alışverişlerde çevrimiçi platformları tercih etmesi ve 2020 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren iktisadi faaliyette gözlenen canlılık neticesinde mevcut Rapor döneminde kredi kartı bakiyeleri artan oranlarda büyümeye devam etmiştir. Bununla birlikte son dönemde ihtiyaç kredisi ve BKK yıllık büyümelerinde baz etkileri kaynaklı farklılaşan bir eğilim gözlenmektedir. Salgına bağlı kapanmaların yaşandığı 2020 yılı 2. çeyreğinde BKK bakiyeleri hızlı bir şekilde gerilemiş, finansal koşullardaki gevşeme ve bu dönemde başlayan kredi kampanyaları ile birlikte ihtiyaç kredileri önemli ölçüde artmıştır. Bu baz etkileri nedeniyle 2021 yılı ikinci çeyreğinde BKK büyüme hızı yüksek seyrederken ihtiyaç kredisi büyüme hızı gerilemektedir.

Bireysel kredi büyümesinde son dönem eğilimlere bakıldığında ise 13 haftalık kredi bakiye değişiminin ima ettiği yıllık büyüme oranı tarihsel ortalamasına yakın seyrettiği görülmektedir (Grafik IV.1.13). İhtiyaç kredilerinde de, 2020 yılı ilk çeyreğindeki kredi ivmesi yıllık yaklaşık yüzde 60'lık büyümeyi ima ederken 2021 yılı ilk çeyreğinde bu oran yüzde 20'nin altındadır.

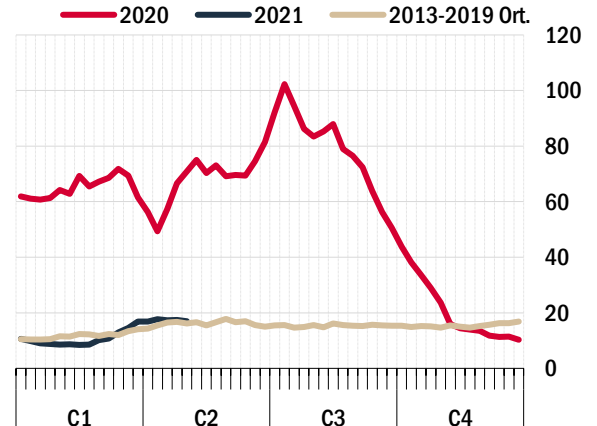
Önümüzdeki süreçte bireysel kredi büyüme oranlarındaki yavaşlamanın devam etmesi beklenmektedir. Cari denge, enflasyon ve makroekonomik istikrar açısından bireysel kredilerdeki eğilim yakından takip edilmekte olup, mevcut yavaşlama eğiliminin korunması önem arz etmektedir.

Grafik IV.1.13: Bireysel Kredi Büyümesi
(13 Haftalık Moment, Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB. Son Gözlem: 30.04.21
Dipnot: 13 haftalık moment büyüme göstergesi, 13 haftalık toplam bireysel kredi büyümesinin yıllıklandırılmış değeridir

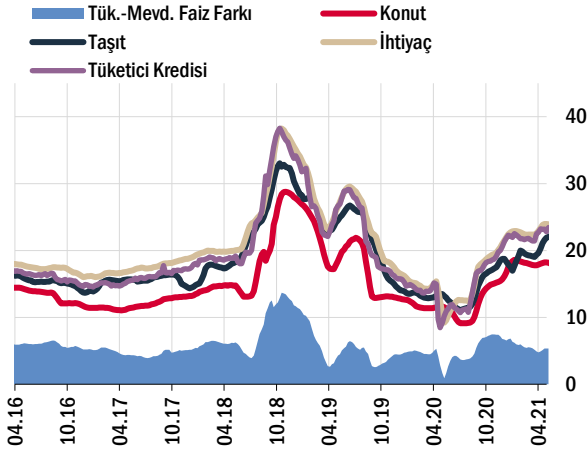
Grafik IV.1.14: İhtiyaç Kredisi Büyümesi
(13 Haftalık Moment, Yıllıklandırılmış, %)

Kaynak: TCMB. Son Gözlem: 22.04.21
Dipnot: 13 haftalık moment büyüme göstergesi, 13 haftalık toplam ihtiyaç kredi büyümesinin yıllıklandırılmış değeridir

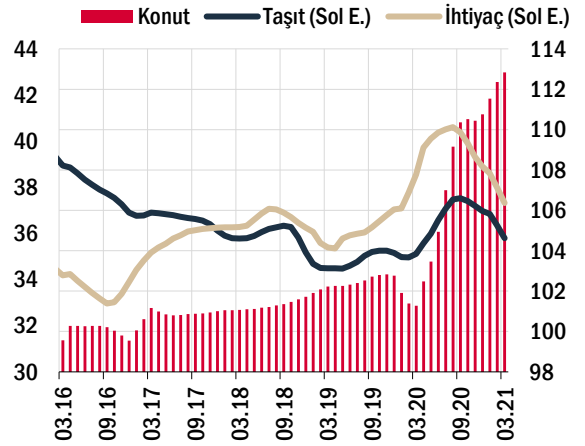
Bireysel kredilerdeki faiz oranları da 2020 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren artış eğilimini sürdürmektedir (Grafik IV.1.15). Alt kredi türlerine bakıldığında, son veri itibarıyla ihtiyaç kredileri ortalama faiz oranları yüzde 24 ve konut kredileri yaklaşık yüzde 18 seviyesindedir. Bununla birlikte tüketici kredileri ile TL mevduat faizi arasındaki fark mevcut Rapor döneminde bir miktar gerilemiştir.

İçinde bulunduğumuz Rapor döneminde ihtiyaç ve taşıt kredilerinde ağırlıklı ortalama vadeler önemli ölçüde kısalmıştır. Bu gelişmede BDDK düzenlemesiyle 2020 yılı Eylül ayında ihtiyaç kredisi azami vadelerinin 36 aya düşürülmesinin ve 2020 yılı Aralık ayında taşıt kredisi azami vadelerinde fatura tutarına bağlı olarak getirilen kısıtlamanın belirleyici rolü olmuştur (Kutu I.1.1). Faiz oranlarına ve aylık taksit ödeme miktarına oldukça duyarlı olan konut kredilerinde ortalama vadeler ise son dönemde artış eğilimindedir. Faiz oranlarının artmasıyla bireylerin taksit ödeme tutarlarını düşürmek için konut kredisi kullanımında daha uzun vadeye yönelmesinin bu gelişmede etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Grafik IV.1.15: Bireysel Kredi Faiz Oranları ve Faiz Farkları (Akım Veri, 4 HHO, %)

Kaynak: TCMB.

Son Gözlem: 30.04.21

Grafik IV.1.16: Tüketici Kredilerinin Ortalama Vade Gelişimi (3 Aylık HO, Ay)

Kaynak: TCMB.

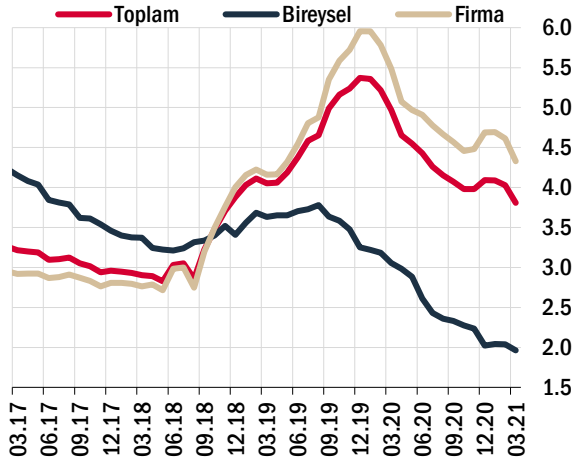
Son Gözlem: 03.21

IV.1.3 Kredi Riski Gelişmeleri

2021 yılı Mart ayı itibarıyla bankacılık sektörünün TGA oranı yüzde 3,8 seviyesindedir. 2020 yılı Mart ayından sonra salgın kaynaklı olarak iktisadi faaliyette yaşanan daralma, sektörün aktif kalitesini etkilemiştir. Ancak salgın döneminde kurlarda görülen oynaklığa rağmen diğer şok dönemlerinden farklı olarak, iktisadi faaliyetin görece daha hızlı toparlanması, reel sektörün döviz borçluluğunun önceki yıllara göre önemli ölçüde azalmış olması ve hızlı kredi genişlemesi sonucu firmaların krediye erişim sorunu yaşamaması; salgının aktif kalitesi üzerindeki olumsuz etkisini sınırlamıştır. Nitekim salgın döneminde; kuvvetli bir şekilde artan kredi hacmi, BDDK tarafından hayata geçirilen kredilerin yakın izleme ve TGA olarak sınıflandırma sürelerini uzatan düzenlemesi ile yapılandırma ve taksit öteleme uygulamaları sektörün aktif kalitesi görünümünü desteklemiştir.^{1,2} Bu çerçevede 2019 yılı sonunda yüzde 5,4'e ulaşan TGA oranı, TGA bakiyesinin sınırlı miktarda artması, güçlü kredi büyümesi ve döviz kurundaki artışın YP kredilerin TL karşılığını artırması nedeniyle 2020 yılı Ekim ayında yüzde 4 seviyesine gerilemiştir. Mevcut Rapor döneminde ise finansal koşullarda yaşanan sıkılaştırma ile birlikte canlı kredi bakiyesinde ılımlı bir artış yaşanmış, bahse konu BDDK düzenlemesinin 2021 Haziran ayı sonuna kadar uygulamada kalmasının da etkisiyle TGA oranı yüzde 3,8'e gerilemiştir. 2021 yılı Mart ayı itibarıyla firma kredi TGA oranı yüzde 4,3, bireysel kredi TGA oranı ise yüzde 2 seviyesindedir. Bu dönemde bireysel ve firma kredi TGA oranlarında gözlenen düşüş eğilimi yavaşlayarak devam etmiştir (Grafik IV.1.17). Tüm bu gelişmeler neticesinde 2020 yılı son çeyreği itibarıyla ülkemiz bankacılık sektörü TGA oranı ve bu oranda son iki yıldır görülen değişim, diğer ülkeler ortalamasına yakın seyretmiştir (Grafik IV.1.18).

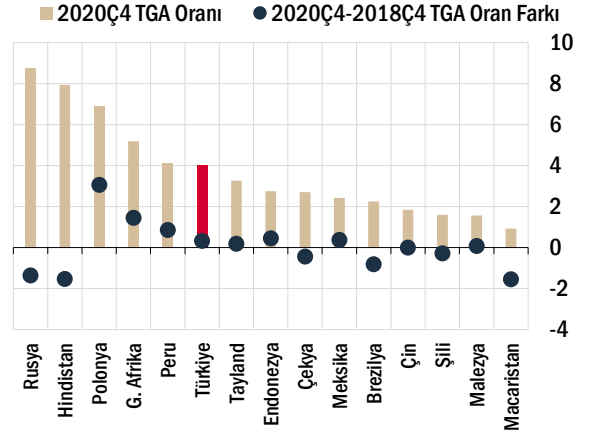
¹ 17 Mart 2020 tarihli BDDK kararı ile bankaların ikinci grup kredilerine ve donuk alacaklarına ilişkin 30 ve 90 gün olan asgari gecikme süreleri 31 Aralık 2020 tarihine kadar geçerli olmak üzere sırasıyla 90 ve 180 güne çıkarılmış, gecikme süresi 180 güne kadar olan kredilerin birinci ve ikinci grupta izlenmesine imkân tanınmıştır. 8 Aralık 2020 tarihinde yapılan duyuru ile düzenlemenin 30 Haziran 2021 tarihine kadar uzatılmasına karar verilmiştir.

² Salgının etkileri ile mücadele kapsamında ülkeler geniş yelpazede (parasal, mali ve makroihtiyati) önlemler açıklamış, başta FSB ve BCBS olmak üzere uluslararası standart belirleyici kuruluşlar da uluslararası düzenlemelerdeki mevcut esnekliklerin kullanılmasını destekleyen yönde duyurular yapmıştır. Nitekim çok sayıda ülkede de tahsil gecikmiş alacak, yeniden yapılandırılan ve/veya ilâve ödeme süresi verilen kredilerin sınıflandırılmasında çeşitli esneklikler getirilmiştir. Getirilen bu esneklikler arasında, TGA sınıflandırmasında kullanılan gecikme sürelerinin daha uzun sürelerle çevrilmesi, bu tür krediler için ayrılacak karşılıklara dair rehberler ve borç ödemelerine gönüllü veya zorunlu ertelemelerin getirilmesi yer almaktadır. Salgında gelinen aşamada bu esnekliklerin bir kısmı halen devam ettirilirken, bazıları geri alınmış, bazıları ise belirli bir tarihte son verilerek uzatılmıştır.

Grafik IV.1.17: TGA Oranları (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.21

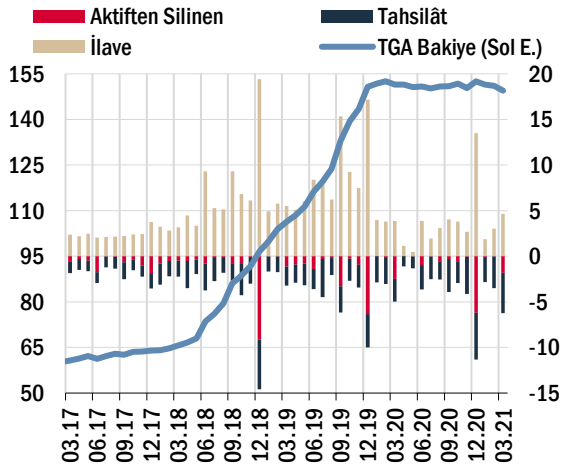
Grafik IV.1.18: TGA Oranı ve Değişiminin Uluslararası Karşılaştırması (%)

Kaynak: IMF-IFS, BDDK

Son Gözlem: 12.20

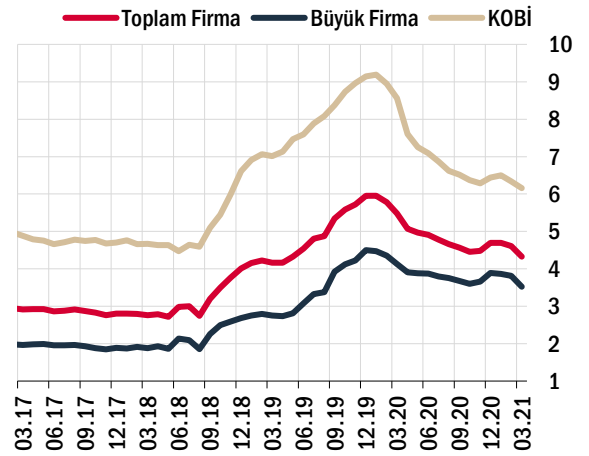
Dipnot: Henüz güncel verisi raporlanmayan Japonya, Tayland ve ABD için 2020 Ç3 verileri gösterilmiş, iki yıllık farklar 2020 Ç3 üzerinden hesaplanmıştır.

2020 yılında salgının iktisadi faaliyet üzerindeki etkilerini sınırlamak amacıyla atılan politika adımları, reel sektörün ve hanehalkının nakit akışının ve borç ödeme kapasitesinin korunmasını sağlayarak TGA ilavelerini sınırlamış, tahsilatları ise desteklemiştir (Grafik IV.1.19). TGA ilavelerinin tahsilatlar ve aktiften silinme suretiyle karşılanması TGA bakiyesinin yataya yakın seyretmesine katkı vermiştir.

Grafik IV.1.19: TGA Bakiyesi ve Bileşenleri (Milyar TL)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.21

Grafik IV.1.20: Firma TGA Oranları (%)

Kaynak: TCMB

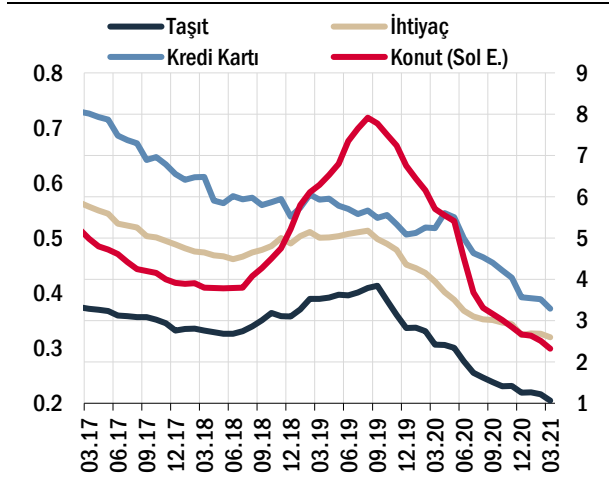
Son Gözlem: 03.21

Firma TGA oranı 2021 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 4,3'e gerilemiştir. Firma TGA oranında gözlenen düşüş genele yaygın olarak devam etmekte olup, büyük firma ve KOBİ TGA oranları sırasıyla yüzde 3,5 ve 6,2 olarak gerçekleşmiştir (Grafik IV.1.20). Mevcut Rapor döneminde ölçek bazında TGA oranları arasındaki farklılıkta önemli bir değişim gözlenmemektedir.

Rapor döneminde görülen yüksek büyüme oranlarının da etkisiyle bireysel kredilerde TGA oranları toplamda ve tüm kredi alt kalemlerinde düşmeye devam etmiştir (Grafik IV.1.21). Güçlü teminat yapısı ve 2011 yılından itibaren yürürlükte olan azami kredi/değer oranı uygulaması ile geleneksel olarak istikrarlı bir görünüme sahip olan konut kredisi TGA oranı son dönemde kredi büyümesinde kaydedilen yavaşlamaya rağmen azalmaya devam etmiştir. Konut kredilerine benzer şekilde azami kredi/değer oranı uygulamasına tabi olan taşıt kredilerinde TGA oranı son dönemde artan kredi büyümesinin de etkisiyle sınırlı miktarda düşerek yüzde 1,1 seviyesine gerilemiştir. Bireysel kredi kartı TGA oranları 2016 yılı Eylül ayından itibaren süregelen düşüş

eğilimini sürdürerek yüzde 3,3 seviyesine inmiştir. Önümüzdeki dönemde salgının hanehalkının gelir ve borç servis kapasitesine olası etkileri bireysel kredi TGA oranları için belirleyici olmaya devam edecektir.

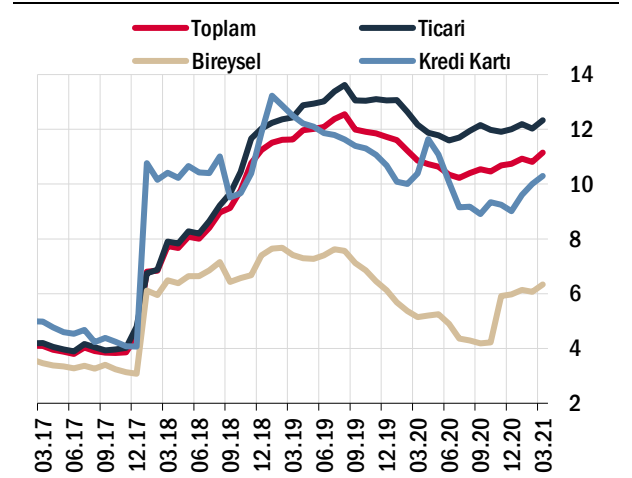
Grafik IV.1.21: Bireysel Kredilerde TGA Oranları (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.21

Grafik IV.1.22: Yakın İzlemede Sınıflandırılan Kredilerin Oranı (%)

Kaynak: TCMB

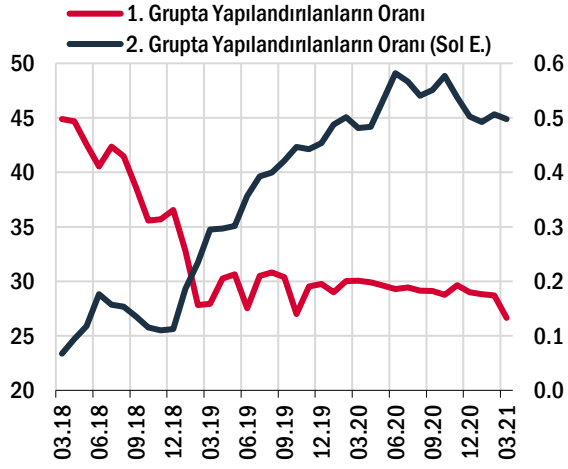
Son Gözlem: 03.21

Dipnot: Seriler, her bir tür için yakın izlemedeki kredilerin toplam canlı kredilere oranı şeklinde hesaplanmıştır.

BDDK düzenlemesi ile taksit ödemelerinde gecikme yaşayan kredilerin takip hesaplarına aktarılma süresinin 180 güne çıkarılmasının da etkisiyle yakın izleme bakiyesi 2020 yılı ikinci çeyreğinden itibaren artmaya başlamış, söz konusu kredilerin toplam canlı krediler içindeki payı Mart 2021 itibarıyla yüzde 11,1'e ulaşmıştır (Grafik IV.1.22). Yakın izleme grubunda sınıflandırılan kredilerin yüzde 54,8'inin YP cinsi olması ve bu dönemdeki kur gelişmeleri nedeniyle TL karşılıklarının artması da yakın izleme bakiyesinin seyirinde etkili olmuş, 2020 Mart ayından bu yana yaşanan artışın yaklaşık yüzde 46'sı döviz kurlarındaki değişimden kaynaklanmıştır. Ticari, bireysel ve kredi kartı bazında yakın izleme oranları seviye farklarına rağmen benzer bir eğilim sergilemektedir. Salgın döneminde ödeme kapasitesi bozulan firmaların borç ödemelerinin nakit akımlarıyla uyumlu hale getirilmesi amacıyla yoğun olarak gerçekleştirilen yapılandırılmalar sonucunda yakın izleme grubunda yer alan kredilerin yüzde 44,9'unun yapılandırılan kredilerden oluştuğu gözlenmektedir (Grafik IV.1.23).

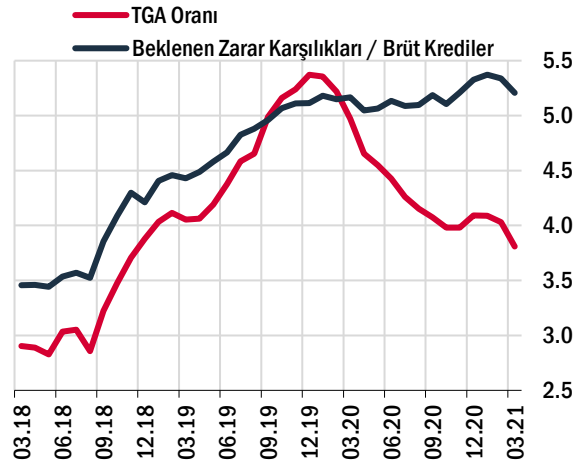
BDDK düzenlemesinin kredi sınıflandırmalarıyla ilgili sağladığı esnekliğin mevcut durumda kararlaştırıldığı üzere Haziran sonundan itibaren sonlandırılması durumunda TGA oranları yılın ikinci yarısında artabilecektir. Kredilerdeki gecikme süreleri dikkate alındığında TGA oranlarındaki artışın makul düzeylerde kalması beklenmektedir. Diğer taraftan, bankaların 2020 yılından itibaren sorunlu olabilecek kredileri TGA olarak sınıflandırmaları dahi ihtiyatlı bir yaklaşım ile karşılık ayırmış oldukları gözlenmektedir (Grafik IV.1.24).³ 2021 yılı Mart ayı itibarıyla sektörün TGA bakiyesi 149,5 milyar TL, özel karşılık tutarı ise 114,0 milyar TL'dir. Birinci ve ikinci grup krediler için ayrılan toplam karşılık tutarı ise 90,4 milyar TL'dir. Salgın öncesi dönem olan 2020 yılı Şubat ayında sektörün birinci, ikinci ve üçüncü aşama karşılık oranları sırasıyla yüzde 0,6, 10,5 ve 67,2'dir. 2021 Mart ayı itibarıyla bahse konu karşılık oranları sırasıyla yüzde 0,7, 15,6 ve 76,3'e yükselmiştir. Bu çerçevede bankaların ihtiyatlı karşılık politikaları ve sektörün güçlü sermaye yapısı kredi riskinin yönetilebilir olduğuna işaret etmektedir.

³ Salgın öncesi dönem olan 2020 yılı Şubat ayındaki karşılık oranlarının baz alındığı senaryo varsayımı altında; sektörün brüt krediler için ihtiyatı olarak 38,8 milyar TL ilave karşılık ayırdığı hesaplanmaktadır. Ayrıca sektörün genel ve özel karşılıkların yanı sıra ihtiyatlı şekilde serbest karşılık ayırdığı da not edilmelidir.

Grafik IV.1.23: Yapılandırılan Kredilerin Oranı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.21

Grafik IV.1.24: TGA Oranı ve Beklenen Zarar Karşılıkları (%)

Kaynak: TCMB

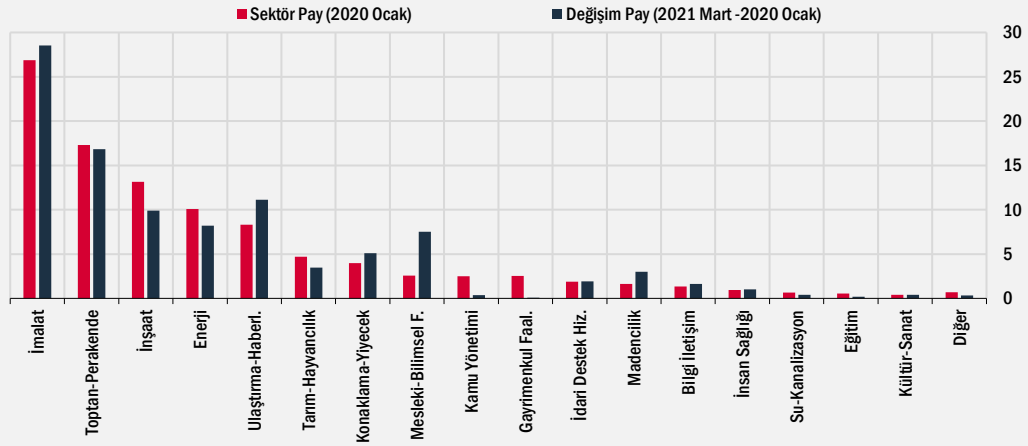
Son Gözlem: 03.21

Kutu IV.1.1

Katma Değer, İstihdam ve İhracat Geliri Açısından Ticari Kredilere Bakış

Kredilerin makroiktisadi seviyedeki katkısı, kullandırıldığı sektörlerle ve bu sektörlerin ülkenin ekonomik performansındaki rolü ile yüksek derecede ilişkilidir. Bu kutu çalışmasında, salgına bağlı gelişmelerin başat belirleyici olduğu 2020 yılında Türk bankacılık sektörü ticari kredilerindeki sektörel dağılımı, sektörlerin katma değer oluşumu, istihdam payı ve dış ticaretteki rolü çerçevesinde ele alınmaktadır.

Grafik IV.1.1.1: Ticari Kredilerin Sektörel Dağılımı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.21

Dipnot: Kırmızı sütunlar 2020 yılı Ocak ayında stok ticari kredi bakiyesinin sektörel paylarını, siyah sütunlar ise 2021 Mart - 2020 Ocak dönemleri arasındaki stok kredi değişiminde sektörlerin aldığı payı belirtmektedir. Bu dönemde kapanan krediler stok bakiyeden eksildiği için, değişim payının yüksek olması o sektörde kapatılan kredilerden daha fazla kredi kullandırıldığını göstermektedir.

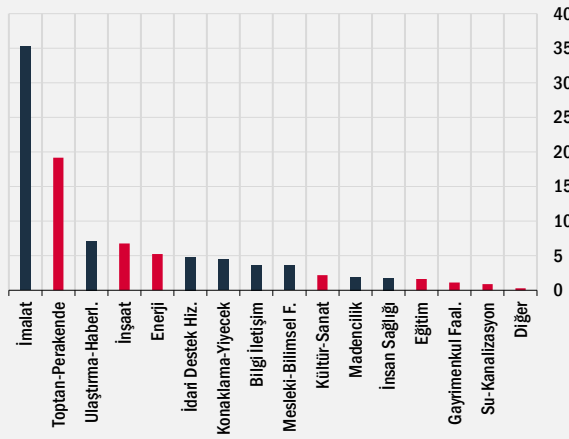
Bankacılık sektöründeki ticari kredi dağılımı NACE ana sektör kırılımında incelendiğinde, kredilerden en yüksek payı imalat, toptan perakende, inşaat ve enerji sektörlerinin aldığı görülmektedir (Grafik IV.1.1.1). Salgın sürecindeki kredi gelişmelerini gözlemek için 2020 Ocak ile en güncel veri tarihi olan 2021 Mart arasındaki dönemde kredi stokundaki değişimin sektörler arasındaki dağılımı esas alınmıştır. Buna göre bir sektörün bu dönemdeki stok değişiminden aldığı pay 2020 Ocak ayı stok kredilerdeki payının üstünde ise salgın sürecinde bu sektöre kredi kullanımında önceki dönemlerden daha fazla bir yönelim olduğu şeklinde yorumlanabilir. 2020 yılı genelinde ve 2021 yılı ilk çeyreğindeki kredi kullandırmalarının sektörel dağılımı genel itibarıyla salgın öncesi dönem ile benzer bir yapıdadır.

Bununla birlikte, salgın sürecindeki kredi dağılımlarında bazı sektörlerde artışlar gözlenmiştir. Ulaştırma ve Haberleşme, Konaklama ve Yiyecek Faaliyetleri, Mesleki ve Bilimsel Faaliyetleri, Madencilik, İmalat ve Bilgi İletişim sektörleri krediler içerisindeki payını salgın öncesine göre artırmıştır. Mesleki ve Bilimsel faaliyetler sektörünün salgın öncesi dönemde kredi payı yüzde 2,5 iken, salgın sürecindeki stok kredi değişiminde payı yüzde 7,5 olmuştur. Salgın sürecindeki kısıtlamalardan en çok etkilenen Ulaştırma ve Haberleşme ile Konaklama ve Yiyecek Hizmetleri sektöründe kredi kullanımının artması, bu sektörlerde nakit akışı bozulan özellikle havayolu taşımacılığı ve yiyecek-içecek hizmetleri alt sektörlerinde faaliyet gösteren firmaların ihtiyacı olan işletme sermayesi finansmanının desteklenmesi açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca salgın dönemindeki kapanma uygulamalarıyla e-ticaret kanalları üzerinden alışveriş ve dolayısıyla kargo hizmetlerine artan talebin, ulaştırma sektörünün alt kolları arasında olan mal taşımacılığı ve depolama sektörlerindeki kredi artışında etkili bir faktör olduğu değerlendirilmektedir (Bölüm III.1). Koronavirüs salgınından olumsuz etkilenen turizm sektörüne yönelik olarak bu dönemde yapılan öteleme/erteleme uygulamaları, seyahat acentelerine ve sektördeki KOBİ'lere yönelik oluşturulan özel kredi paketlerine ek olarak KGF destekli Turizm Destek Paketi uygulamasıyla sektör desteklenmiştir. Bununla birlikte, inşaat, enerji, tarım ve hayvancılık sektörlerinin salgın döneminde kredi değişiminden aldıkları pay salgın öncesi dönemdeki stok paylarının altında gerçekleşmiştir. Bu sektörler içerisinde bina inşaatı, inşaat projelerinin geliştirilmesi, gaz yakıtlarının imalat ve dağıtımını alt sektörleri kredilerden aldıkları payı en çok azalan sektörler olarak ön plana çıkmıştır.

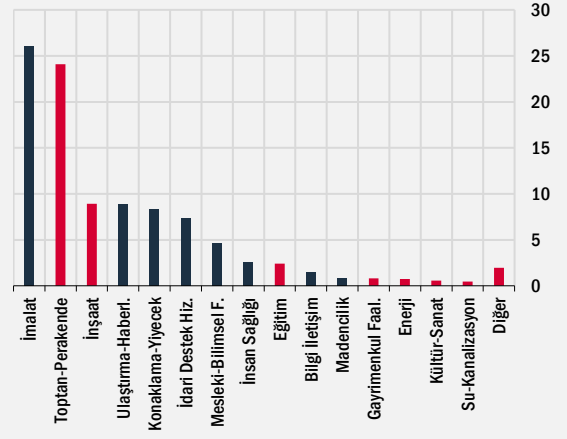
Katma Değer Oluşumu ve İstihdama Katkı

Bankacılık sektöründeki kaynak tahsisinin ülke genelinde katma değer ve ekonomik büyümeye olan katkısını değerlendirmek amacıyla sektörlerin oluşturduğu katma değer miktarlarının dağılımı Grafik IV.1.1.2'de sunulmuştur. Buna göre, genel olarak kredilerde en yüksek paya sahip olan sektörlerin aynı zamanda ülkede en çok katma değer oluşturan sektörler olduğu görülmektedir. Salgın dönemindeki kredi kullanımına bakıldığında ise, en çok katma değer üreten ilk on sıradaki sektörün 6 tanesinin kredilerden aldığı payı artırdığı gözlenmektedir. Salgın sürecinde kredi payı artan sektörlerin toplam katma değer içerisindeki payı ise yüzde 63'tür. Ülkemizde 2020 yılı genelinde ikinci çeyrek hariç büyüme oranlarının yüksek olmasında ve ekonomik aktivitenin canlı seyretmesinde katma değerli sektörler için kredi tahsislerinin önemli rolü olduğu değerlendirilmektedir. Nitekim 2020 yılı genelinde katma değer katkısına bakıldığında geçmiş yıllara göre imalat sanayi, bilgi iletişim ve insan sağlığı gibi kredi payını artıran sektörlerin katma değer katkısını arttırdığı ve hizmetler sektörü genelinin ve inşaat sektörünün ise katkısının düştüğü gözlenmektedir.

Grafik IV.1.1.2: Sektörlerde Faktör Fiyatlarıyla Katma Değer Oluşumu (% Pay)

Grafik IV.1.1.3: Sektörlerin İstihdam Payı (% Pay)

Kaynak: TÜİK

Son Gözlem: 12.19

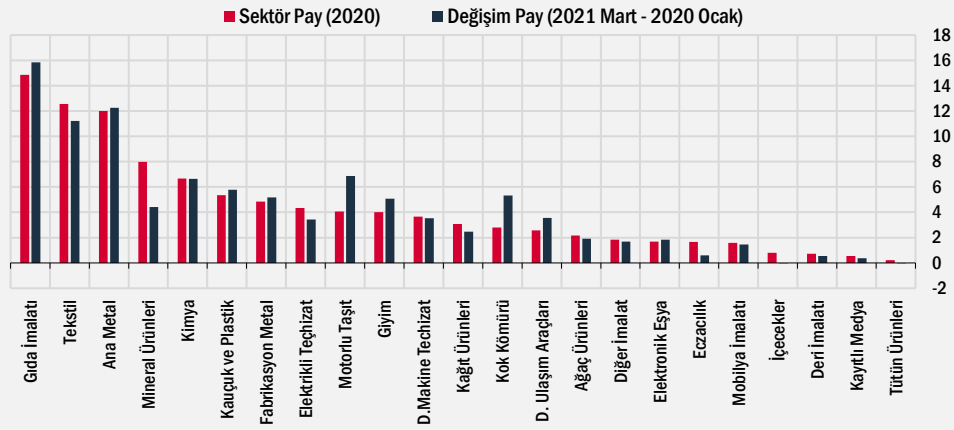
Dipnot: Siyah sütunlar Ocak 2020-Mart 2021 döneminde kredi payını artıran sektörleri göstermektedir. Sektörel katma değer ve istihdam hesabında en güncel veri olan 2019 yıl sonu değerleri kullanılmıştır.

Sektörlerin çalışan sayısı açısından ülke istihdamından aldıkları paya bakıldığında da kredi dağılımının istihdam dağılımı ile uyumlu ilişkisi göze çarpmaktadır (Grafik IV.1.1.3). Ülke istihdamının yaklaşık yüzde 89'unu oluşturan ilk 5 ana sektör kredi hacminde yüzde 54 paya sahiptir. Kredi-istihdam payı farklılaşan sektörler içerisinde enerji sektörü yüksek borçluluğa rağmen düşük istihdama ve konaklama-yiyecek, eğitim ve insan sağlığı sektörleri ise yüksek istihdam katkısına kıyasla düşük kredi borcuna sahiptir. Enerji sektöründeki yüksek yatırım tutarları ve sermaye yoğunluğu borçluluğu artıran bir faktör olmakla birlikte baha konu hizmet sektörlerindeki düşük yatırım ihtiyacı ve yüksek emek yoğunluğu kredi payı ve istihdam katkısındaki farklılığı açıklamaktadır. Çevreci bakış açısıyla YEKDEM teşvikleri ile yenilenebilir enerji alanında yapılan yatırımların bu dönemde artan yoğunluğu da enerji sektörünün yüksek finansal borçluluğunda rol oynamıştır.

Salgın sürecinde kredilerden artan oranda pay alan sektörlerin iş gücü piyasasında önemli paya sahip sektörler olduğu dikkat çekmektedir. İstihdama en yüksek katkı sunan ilk beş sektörden inşaat ve toptan-perakende haricindeki üç sektör, 2020 yılındaki kredi genişlemesinden salgın öncesi döneme göre artan oranda pay almıştır. Kredi payını artıran tüm sektörlerde çalışan sayısı ülke istihdamında yüzde 60 paya sahip olan sektörlerdir. Salgın dönemindeki kredi artışlarının istihdama yüksek katkı sağlayan sektörlerde yoğunlaşması, salgın sürecinde sektörlerdeki istihdam kaybının azaltılmasını desteklemiştir.

İmalat Sanayi Dış Ticaret Katkısı ve Teknoloji Yoğunluğu

Bu bölümde kredilerdeki sektörel dağılımın sektörlerin dış ticaret paylarıyla ilişkisi 2020 yılı ihracat hacminin yaklaşık yüzde 94'ünü oluşturan imalat sanayi alt kırılımlarında incelenmektedir. İki haneli NACE kırılımına göre sınıflandırılan imalat sanayi alt sektörleri arasında, salgın sürecinde kredi değişimindeki payı 2020 yılı Ocak ayı kredi stoku içindeki payının üzerinde olan sektörlerin genelde salgınla ilişkili değişen talep ve ihtiyaçlara yönelik sektörler olduğu öne çıkmaktadır (Grafik IV.1.1.4).

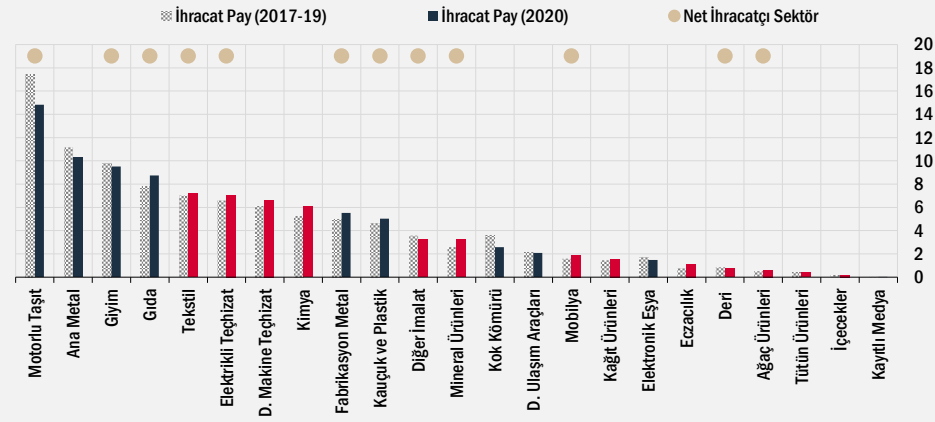
Grafik IV.1.1.4: İmalat Sanayi Alt Gruplarında Kredi Dağılımı (% Pay)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.21

Dipnot: Kok kömürü grubunda görülen artış sektördeki yüksek tutarlı yatırımlar ile ilişkili değerlendirilmiştir.

Bu dönemde, tüketimi artıran paketli gıda ve plastik ürünler ile ilişkili sektörlerin kredi payları değişen taleple uyumlu şekilde artmıştır. Motorlu taşıtlar sektöründe görülen artışın sadece izolasyon tercihleri ile desteklenen binek araç talebi ile değil, ayrıca kuvvetli seyreden e-ticaret kanalı aracılığıyla gerçekleştirilen alışverişlerin tüketicilere ulaştırılmasına yönelik kurye sektörünün artan ihtiyaçlarını da yansıttığı değerlendirilmektedir.¹

Grafik IV.1.1.5: İmalat Sanayi Alt Sektörleri İhracat Payı ve Net İhracatçı Olma Durumu (%)

Kaynak: TÜİK

Son Gözlem: 2020

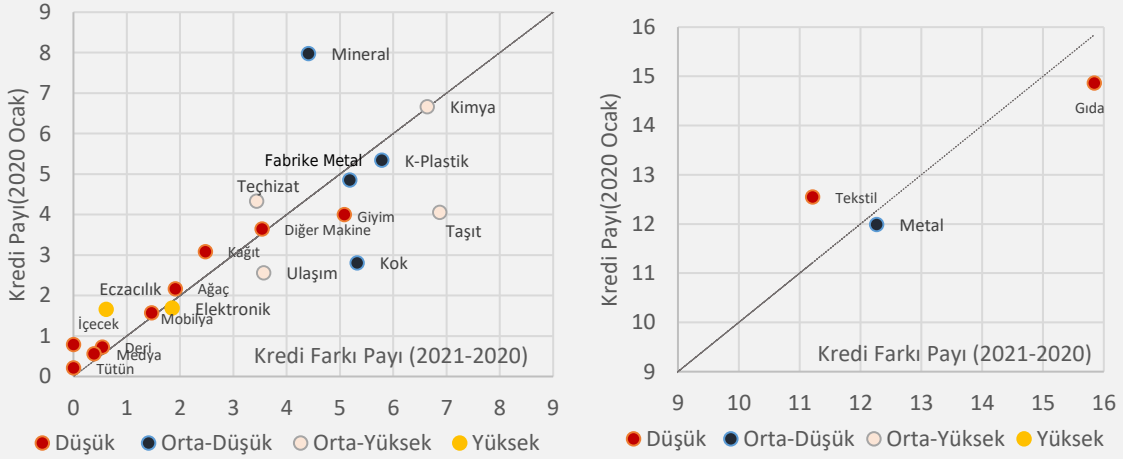
Dipnot: Siyah (kırmızı) sütunlar Ocak 2020-Mart 2021 döneminde kredi payını artıran (azaltan) sektörleri göstermektedir.

Sektörlerin kredi paylarında salgın döneminde görülen değişiklik sadece iç taleple değil, dış pazar gelişmeleriyle de uyumludur (Grafik IV.1.1.5). Son dönemde kredi payı artışında öne çıkan salgınla ilişkili gıda imalatı sektörü, fabrikasyon metal ile kauçuk ve plastik ürünler imalatı sektörleri aynı zamanda ihracat payını artıran sektörler olarak dikkat çekmektedir. Bu dönem kredi gelişmeleri sektörlerin net ihracat pozisyonlarıyla ilişkili değerlendirildiğinde, kredi payı artan söz konusu sektörlerin aynı zamanda ortalama üstünde ihracat payına sahip olduğu ve net ihracatçı oldukları gözlenmektedir. Bu durum, finansman kaynakları dağılımındaki değişimin yakın geçmişte cari dengeyi destekler bir yapıda geliştiğini göstermektedir.

¹ Otomotiv Distribütörleri Derneği verilerine göre hafif ticari araç satışları 2020 yılında 2019 yılına göre %77,2 artarken, 2021 yılının ilk dört ayında geçen yılın aynı dönemine göre %88,1'lik bir pazar artışı yaşanmıştır. Otomobil sektöründe ise 2020 yılında satışlar yıllık %57,5 büyümüş, 2021 yılı ilk dört ayında yıllık büyüme %68,7 ile güçlü seyirini korumuştur.

Finansman kaynaklarının kullanımını uzun vadeli ve katma değer kazanımı odaklı bir bakış açısıyla incelemek amacıyla imalat sanayi alt sektörlerinin 2020 yılı kredi stoku ve son dönem kredi artışı içindeki payları sektörlerin teknolojik yoğunlukları ile birlikte gösterilmiştir (Grafik IV.1.1.6). Buna göre düşük teknolojik ağırlığa sahip olan sektörlerin kredi stok ve değişiminde genel olarak düşük pay teşkil ettiği, diğer taraftan imalat sanayi alt kalemleri arasında en yüksek kredi stok ve pay artışına sahip olan net ihracatçı gıda imalatı ve tekstil sektörlerinin de düşük teknolojik ağırlıktaki sektörler olduğu görülmektedir.

Grafik IV.1.1.6: İmalat Alt Sektörlerinin Kredi Payı, Değişimi ve Teknolojik Ağırlığı (%)

Kaynak: TÜİK, Eurostat

Son Gözlem: 03.21

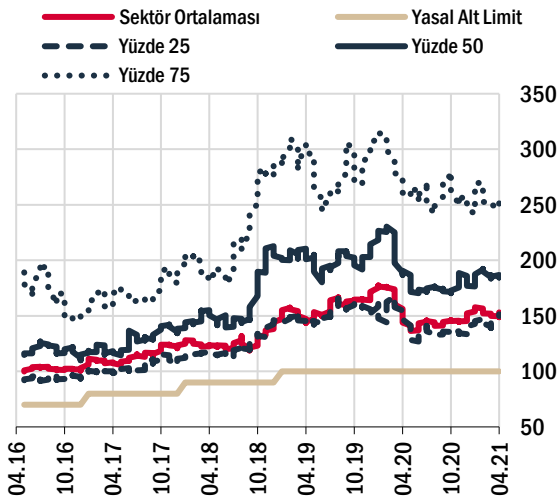
Dipnot: Teknoloji ağırlıkları Eurostat NACE 2. Revizyonunu baz alır. Sektörler detaylı gösterim amacıyla yüzde 9'a kadar (sol panel) ve yüzde 9'dan büyük (sağ panel) olmak üzere iki grupta resmedilmiştir; sağ panel sol panelin devamıdır.

Orta-düşük teknolojik ağırlığa sahip sektörlerle kıyaslandığında orta-yüksek ve yüksek teknolojik ağırlığa sahip sektörlerin stok ve değişim dağılımında alt bölgede yer aldığı görülmüştür. Bu durum, kredi kaynaklarının söz konusu sektörlerle yönlendirilmesi için gelişime açık bir alan olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Yüksek teknolojik ağırlığa sahip mal ticaretinin cari denge üzerinde etkili bir kalem olması ile birlikte değerlendirildiğinde, bu yöndeki gelişmeler katma değer oluşumu ve sürdürülebilir büyümeyi destekleyebilecektir. Bu kapsamda Ar-Ge odaklı KOSGEB veya İVME paketi gibi teşvik politikalarının orta uzun vadede sürdürülebilir ekonomik büyümeye katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir (Kutu I.1.1).

IV.2 Likidite Riski

Bankacılık sektörünün kısa vadeli likidite pozisyonu güçlü görünümünü korumaktadır. Bankaların bilançolarındaki yüksek kaliteli likit varlık stokunun 30 gün içinde gerçekleşecek net nakit çıkışlarını karşılama kapasitesini ölçen likidite karşılama oranları (LKO), 2021 yılı Nisan ayı itibarıyla toplam ve YP için sırasıyla yüzde 155 ve yüzde 294 seviyelerinde gerçekleşmiş olup yüzde 100 ve 80 olan yasal alt limitlerin oldukça üzerinde seyretmektedir (Grafik IV.2.1 ve IV.2.2). 2020 yılı Kasım ayından itibaren yabancı para zorunlu karşılık kalemi başta olmak üzere YP likit varlıklarda kaydedilen artış, sektörün LKO'larını destekleyen bir unsur olmuştur. 2020 yıl sonunda BDDK tarafından yasal alt limitler konusunda salgın döneminde sağlanan muafiyet sonlandırılmış ve bankalar bu duruma zorluk çekmeden uyum sağlamıştır.

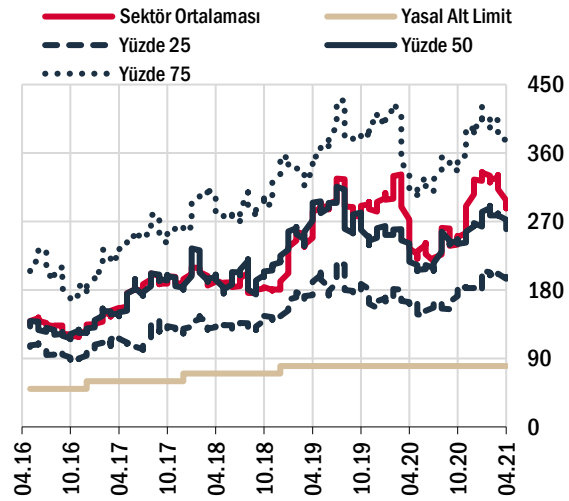
Grafik IV.2.1: Yüzdeler Dilimlere Göre Bankaların Toplam Likidite Karşılama Oranları (4 HHO, %)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 30.04.21

Dipnot: KYB'ler hariçtir. Konsolide olmayan raporlamalar kullanılmıştır. Söz konusu dilimler, likidite karşılama oranları en küçükten en büyüğe göre sırasıyla 25, 50 ve 75'inci yüzdeler dilimlerinde yer alan bankaları temsil etmektedir. Toplam LKO için yasal alt limit yüzde 100 olarak uygulanmaktadır.

Grafik IV.2.2: Yüzdeler Dilimlere Göre Bankaların YP Likidite Karşılama Oranları (4 HHO, %)

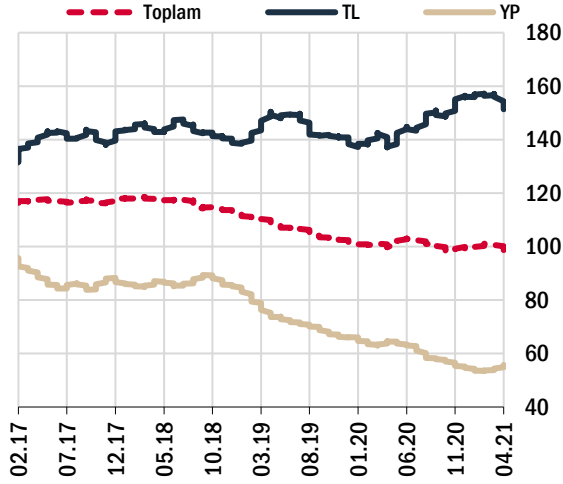

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 30.04.21

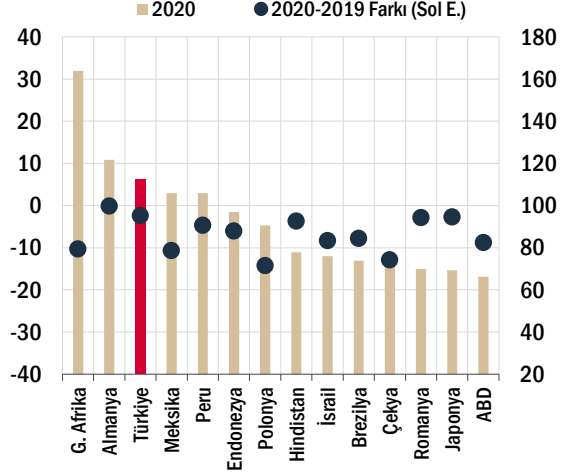
Dipnot: KYB'ler hariçtir. Konsolide olmayan raporlamalar kullanılmıştır. Söz konusu dilimler, likidite karşılama oranları en küçükten en büyüğe göre sırasıyla 25, 50 ve 75'inci yüzdeler dilimlerinde yer alan bankaları temsil etmektedir. YP LKO için yasal alt limit yüzde 80 olarak uygulanmaktadır.

Bankaların uzun vadeli likidite pozisyonuna ilişkin temel göstergelerden biri olan kredi/mevduat (K/M) oranı, mevcut Rapor döneminde yatay seyretmiş ve bu oran 2021 yılı Nisan ayı itibarıyla yüzde 100 seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.2.3).¹ 2019 yılından itibaren para birimi bazında görülen ayrışma ise firmaların yatırım iştahındaki zayıf görünümün de etkisiyle bankaların kredi kompozisyonunun TL lehine gelişmesinin ve mudinin güçlü YP mevduat tercihinin bir sonucudur. Özellikle salgın döneminde TL kredilerde yaşanan güçlü artışın ve reel sektörün YP kredilerini azaltma eğiliminin yanı sıra mevduat dolarizasyonunda gözlenen yükseliş nedeniyle bahse konu ayrışma belirginleşmiştir. Bankalar bu durumdan kaynaklanan YP likidite fazlasını kullanarak yurt içi ve yurt dışı para takası işlemlerinden TL likidite elde etmektedir. Son dönemde YP mevduattan TL mevduata yaşanan geçiş sonrası TL ve YP K/M oranları arasındaki farkın yataylaştığı gözlenmektedir. 2021 yılı Nisan ayı itibarıyla TL ve YP K/M oranları sırasıyla yüzde 151 ve yüzde 56 seviyesindedir.

¹ Kredi veren fakat mevduat toplama yetkisi bulunmayan KYB'ler, K/M oranı hesaplamasına dâhil edilmemiştir. KYB'ler dâhil edildiğinde sektörün K/M oranı 30 Nisan 2021 itibarıyla yüzde 107 seviyesine ulaşmaktadır.

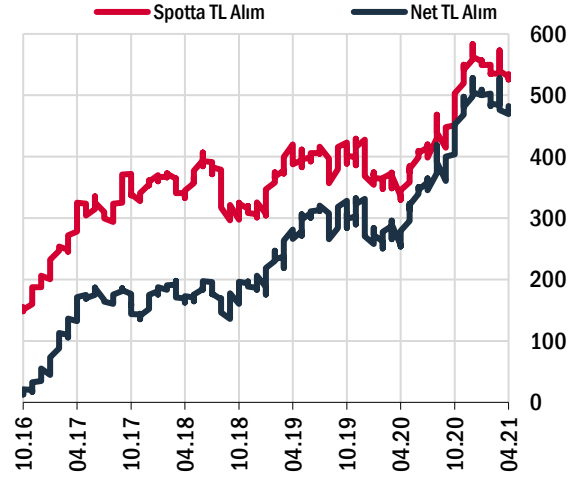
Grafik IV.2.3: Kredi/Mevduat Oranı
(4 HHO, %)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 30.04.21
Dipnot: KYB'ler hariç hesaplanmıştır.

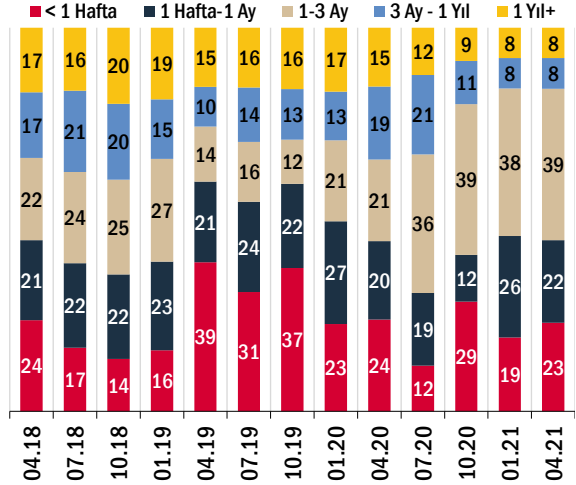
Grafik IV.2.4: Kredi/Mevduat Oranı Ülkeler Arası Karşılaştırma (%)

Kaynak: IMF Son Gözlem: 2020

2020 yılı ülkemiz K/M oranı 2019 yıl sonuna kıyasla benzer seviyelerde gerçekleşmiş olup bu oranın emsal ülkelerle karşılaştırıldığında görece yüksek seviyelerde ancak geçen yıla kıyasla dengeli seyrettiği gözlenmektedir (Grafik IV.2.4).²

Grafik IV.2.5: TL Para Takası İşlem Tutarlarının Gelişimi (Milyar TL)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 30.04.21

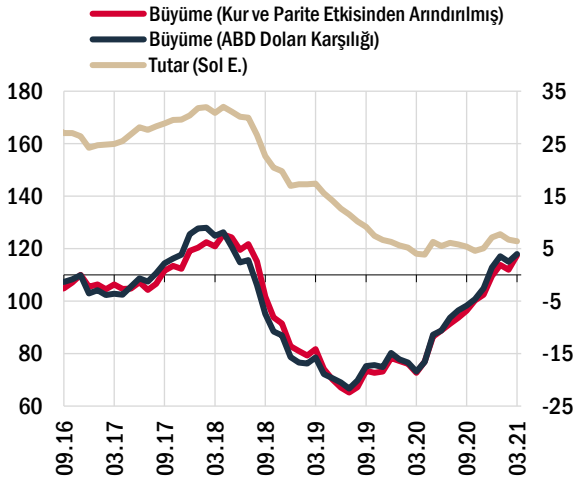
Grafik IV.2.6: Spotta TL Alım Para Takası Kalan Vade Dilimleri (Stok, % Pay)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 30.04.21

² Bankaların diğer önemli likidite göstergelerinden birisi olan serbest devlet borçlanma senetleri (DBS) / mevduat oranı, 30 Nisan 2021 tarihi itibarıyla yüzde 9,0 seviyesindedir. Serbest DBS / TL borçlanma (TL repo + TCMB piyasaları) oranı ise yüzde 81,4 seviyesindedir. Mevcut Rapor döneminde bankaların serbest DBS portföyü yataya yakın seyrederek, salgın döneminde gerçekleşen güçlü kredi ve mevduat artışına bağlı olarak bahse konu oranlarda düşüş yaşanmıştır.

Mevcut Rapor döneminde bankaların YP likiditesinin yüksek olması ve TL likidite ihtiyacının artması sonucu para takası piyasasından sağlanan TL fonlamada artış gözlenmiştir. Yurt içi para takası piyasasından yoğun şekilde yararlanan bankaların, 11 Kasım 2020 tarihinde BDDK tarafından yurt dışı yerleşiklerle vadede TL satım yönünde yapılan türev işlemlere uygulanan yasal kısıtların gevşetilmesi ile yurt dışındaki piyasalarda yaptıkları işlemler de artış göstermiştir. Bu çerçevede ağırlıklı olarak yurt içi para takası piyasasını kullanan bankaların düzenleme değişikliği sonrası dönemde bahse konu yurt içi fonlamasını kısmen yurt dışı yerleşiklerle ikâme ettiği gözlenmektedir. Son dönemde ise yurt dışı para takası faizlerindeki artış sonucu bir miktar azalma gözlenmiş ve 2021 yılı Nisan ayı itibarıyla toplam net TL fonlaması 483 milyar TL seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.2.5). Bahse konu fonlamanın 380 milyar TL'si yurt içi, 103 milyar TL'si ise yurt dışı yerleşiklerle gerçekleştirilmiştir. BDDK tarafından para takası düzenlemesi ile sağlanan esneklik sonrası daha kısa vadelerde yoğunlaşma gözlenmektedir (Grafik IV.2.6).

Grafik IV.2.7: Bankacılık Sektörü Yurt Dışı Borcunun Büyüme Oranı ve Miktarı
(Yıllık % Artış, Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB, MKK

Son Gözlem: 03.21

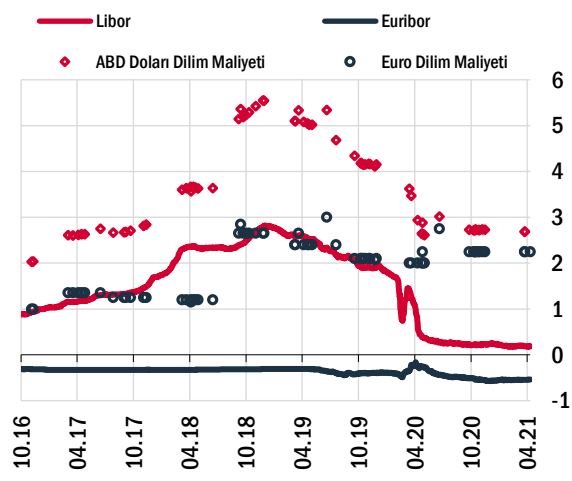
Dipnot: TL ve euro cinsinden dış borçların ABD doları karşılıkları son 12 ayın ortalama parite değerleriyle yeniden hesaplanmıştır.

2018 yılından itibaren azalan YP fonlama ihtiyacı ile yaklaşık 50 milyar dolar azalan yurt dışı borç bakiyesi 2021 yılı Mart ayı itibarıyla 123 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir (Grafik IV.2.7). Mevcut Rapor döneminde ise ikili krediler, sermaye benzeri borçlanma, seküritizasyon ve sendikasyon kredileri başta olmak üzere yurt dışı borç tutarı bir miktar artmıştır. Son dönemde azalan YP fonlama ihtiyacı ve artan ülke risk primine bağlı olarak bankalar yüksek maliyetli ve uzun vadeli borçlanmalar yerine orta ve kısa vadeli borçlanma araçlarını tercih etmektedir.

Bankaların uluslararası piyasalardaki kredibilitesi açısından gösterge niteliği taşıyan sendikasyon kredilerini yüzde 100'ün üzerinde ve bir önceki yıla benzer maliyetlerle yenileyebilmeleri bankaların uluslararası piyasalara erişim imkanlarının güçlü seyrettiğine işaret etmektedir (Grafik IV.2.8). Ek olarak, geçtiğimiz dönemde gelişmiş ülke tahvil piyasalarındaki gelişmeler sonrası GOÜ piyasalarında oluşan dalgalanmalara rağmen Türk bankalarının likiditeye süren erişimleri sektörün sağlam görünümünü koruduğuna işaret etmektedir.

Mevcut Rapor döneminde dış borç yenileme oranı artmış ve 2021 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 102 olarak gerçekleşmiştir. Ortalama kalan vade ise 34 ay seviyesine gerilemiştir (Grafik IV.2.9). Bu gelişmede bankaların yüksek maliyetli uzun vadeli borçlardan ziyade kısa vadeli borçlarını yenilemesi etkili olmuştur. 2021 yılı Mart ayı itibarıyla kısa vadeli dış borç yenileme oranı yüzde 99, orta ve uzun vadeli dış borç yenileme oranı ise yüzde 97 olarak gerçekleşmiştir (Grafik IV.2.10).

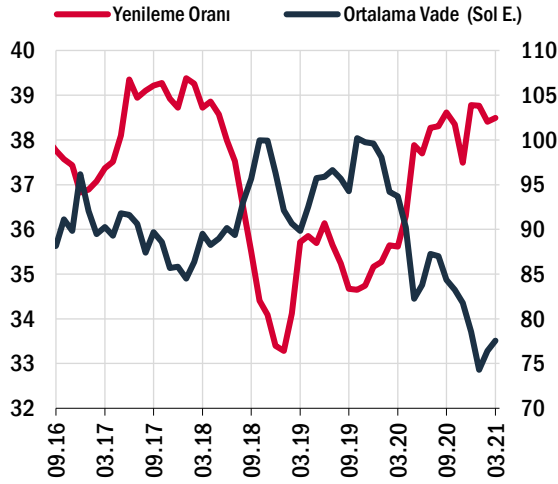
Grafik IV.2.8: 367 Gün Vadeli Sendikasyon Kredilerinin Maliyet Gelişimi
(İşlem Bazlı, %)

Kaynak: KAP

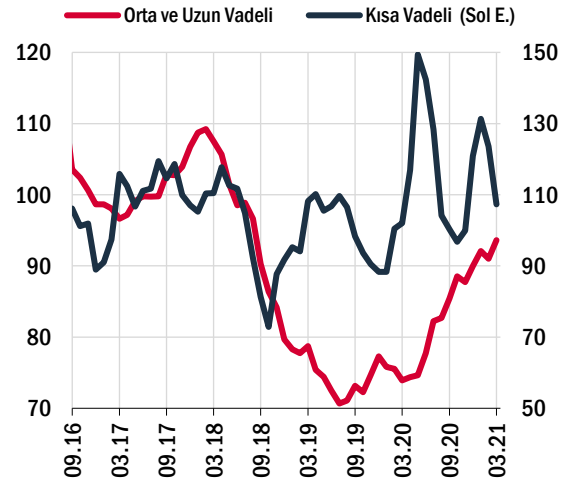
Son Gözlem: 30.04.21

Dipnot: Büyük ölçekli 10 banka için hesaplanmıştır.

Grafik IV.2.9: Toplam Dış Borç Yenileme Oranı ve Ortalama Kalan Vade (% , Ay)

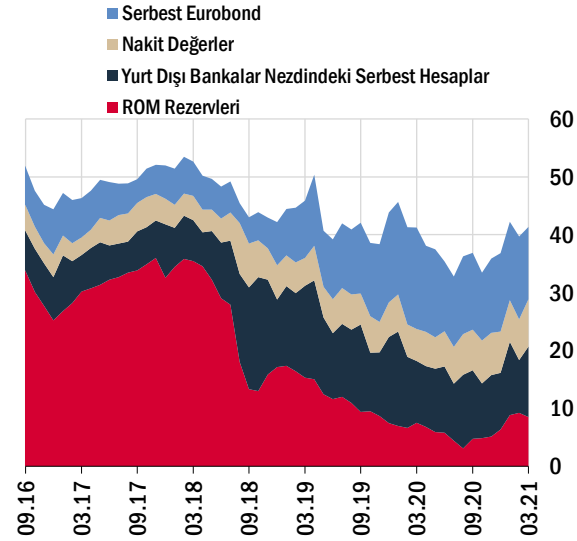
Kaynak: TCMB, MKK Son Gözlem: 03.21

Dipnot: Dış borç yenileme oranı, menkul kıymet ihraçları dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının 6 aylık hareketli toplamı üzerinden hesaplanmıştır.

Grafik IV.2.10: Dış Borç Yenileme Oranı (%)

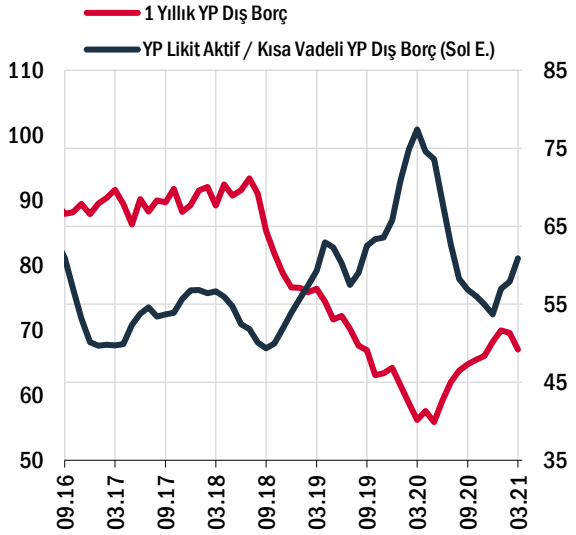
Kaynak: TCMB, MKK Son Gözlem: 03.21

Dipnot: Dış borç yenileme oranları, menkul kıymet ihraçları dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının kısa vade için 3 aylık, uzun vade için 12 aylık hareketli toplamı üzerinden hesaplanmıştır.

Grafik IV.2.11: YP Likit Aktiflerin Tutarı (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 03.21

Dipnot: YP likit aktifler, ROM kapsamında tutulan rezervler ile nakit değerler, yurt dışı bankalar nezdindeki serbest hesaplar ve serbest eurobondlardan oluşmaktadır ve ay sonu kurları ile hesaplanmıştır.

Grafik IV.2.12: 1 Yıl İçinde Vadesi Dolacak YP Dış Borç ve Karşılama Oranı (Milyar ABD Doları, %)

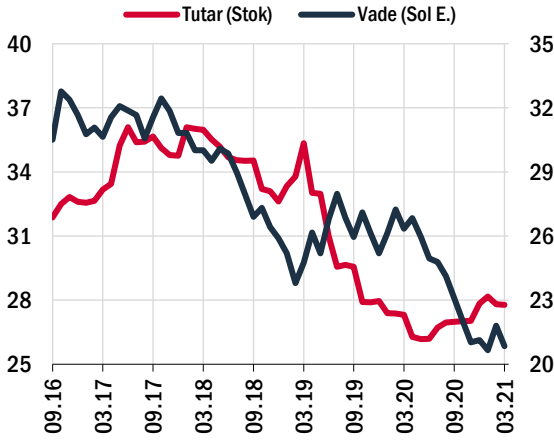
Kaynak: TCMB Son Gözlem: 03.21

Dipnot: 1 Yıllık YP Dış Borç tutarı bankaların kısa vadeli dış borç stokundan DTH ve TL mevduat hesapları hariç tutularak hesaplanmaktadır. YP Likit Aktif / Kısa Vadeli YP Dış Borç oranının, 3 aylık hareketli ortalamasına yer verilmiştir.

Sektörün YP likit aktif portföyü uluslararası piyasalarda yaşanabilecek olası şoklara karşı bankaların dayanıklılığını desteklemektedir. Bankaların YP likit aktif portföylerinin bir yıl içinde vadesi dolacak YP cinsi yurt dışı borcunu karşılama düzeyi 2021 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 81 seviyesindedir.³ YP ZK limitleri dâhil edildiğinde likidite tamponlarının kısa vadeli dış borcun tamamını fazlasıyla karşılayabilecek düzeyde olduğu görülmektedir (Grafik IV.2.11 ve Grafik IV.2.12).

Düşük seyreden YP likidite ihtiyacı ve yüksek seyreden maliyetler sebebiyle mevcut Rapor döneminde bankaların yurt dışı YP cinsi menkul kıymet ihraçlarında ve vade görünümünde yatay seyir gözlenmiştir. (Grafik IV.2.13). Bankalar için bu kanal ile fonlamanın artmasında ülke risk primi seviyesi belirleyici olacaktır. Yurt içi tarafta ise bankaların repo ve mevduat gibi diğer alternatif TL fonlama kaynaklarını tercih etmesine bağlı olarak TL menkul kıymet ihraçlarında bir miktar azalış gözlenmiştir (Grafik IV.2.14).

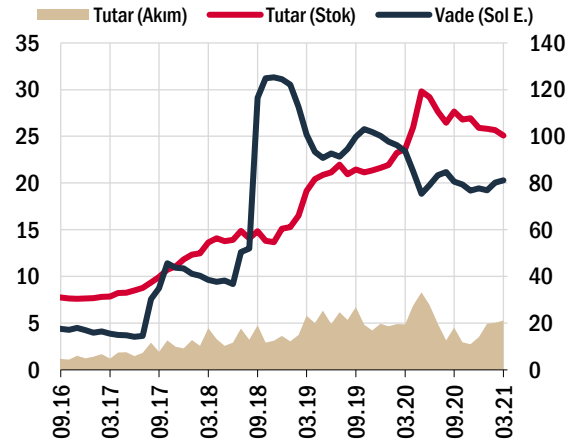
Grafik IV.2.13: Yurt Dışı YP Menkul Kıymet İhraç Tutarı ve Ortalama Kalan Vade
(Milyar ABD Doları, Ay)

Kaynak: MKK

Son Gözlem: 03.21

Grafik IV.2.14: Yurt İçi TL Menkul Kıymet İhraç Tutarı ve Ortalama Kalan Vade
(Milyar TL, Ay)

Kaynak: MKK

Son Gözlem: 03.21

³ Bankaların likit aktif portföyleri nakit, yurt dışı hesaplar, serbest eurobondlar ve ROM rezervlerinde oluşmakta olup sırasıyla 8,2, 12,2, 12,5 ve 8,5 milyar ABD doları seviyesindedir.

Kutu IV.2.1

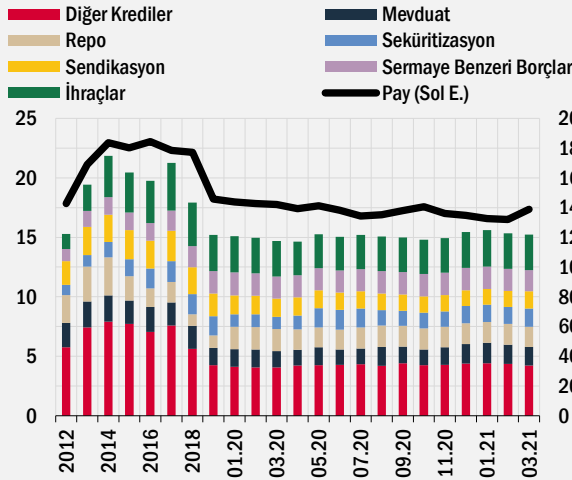
Bankacılık Sektörü Yurt Dışı Borç Gelişimi

Bu kutuda, bankacılık sektörünün önemli fonlama kaynaklarından olan yurt dışı borçlarının tür, vade ve ülke grupları bazında genel görünümü ile salgın dönemindeki değişimi incelenecektir. Bankaların yurt dışı borçları, mevduat, repo, sendikasyon, seküritizasyon, sermaye benzeri borçlar, tahvil ihraçları ve diğer kredilerden¹ oluşmaktadır.

2021 yılı Mart ayı itibarıyla toplam 122,8 milyar ABD doları tutarındaki yurt dışı borçların yabancı kaynaklar olarak tanımlanan özkaynak dışı yükümlülükler içindeki payı yüzde 17 seviyesindedir (Grafik IV.2.1.1). Yurt dışı borçların yabancı kaynaklara oranı 2014-2017 yılları ortalamada yüzde 22,4 iken, bu oranın 2018 yılının ikinci yarısından itibaren gerilemeye başladığı görülmektedir. 2020 yılının Mart ayında yüzde 17,4 olarak gerçekleşen dış borcun yabancı kaynaklara oranı son yılda yataya yakın bir seyir izlemektedir. 2018 yılından itibaren bankaların yurt dışı borçlarında yaşanan düşüş ve YP kredi kullandırımlarının gerilemesi ile azalan YP fonlama ihtiyacının bir yansımasıdır. Bu durum sektörün yurt dışı fonlama koşullarından ötürü oluşabilecek likidite riskini sınırlandırmaktadır. 2018 yılı Nisan ayındaki seviyeye göre 51 milyar ABD doları azalan yurtdışı borç bakiyesindeki gerilemenin 37 milyar ABD doları diğer krediler ile sendikasyon ve seküritizasyon kredilerinden oluşmaktadır. Aynı dönemde bankaların yurtdışı ihraç bakiyesi 9 milyar ABD doları azalırken sermaye benzeri borçlar 2 milyar ABD doları artmıştır.

Bankaların uluslararası piyasalara erişim kabiliyeti açısından gösterge niteliği taşıyan sendikasyon kredileri salgının etkilerinin yoğun hissedildiği 2020 yılında dahi yüzde 90 oranında yenilenmiştir. Salgın dönemi başlangıcında oluşan küresel belirsizlik ile fonlama maliyetlerinin arttığı bir ortamda repo ve mevduat türü fonlamanın yurt dışı borç stokundaki payı artmış, diğer kredilerin payı yatay seyretmiş, sendikasyon, seküritizasyon, tahvil ihraçları ve sermaye benzeri fonlama türlerinin payı ise gerilemiştir.

Grafik IV.2.1.1: Bankaların Yurt Dışı Borçlarının Kompozisyonu (Milyar ABD Doları, %)

Kaynak: TCMB, SPK, KAP

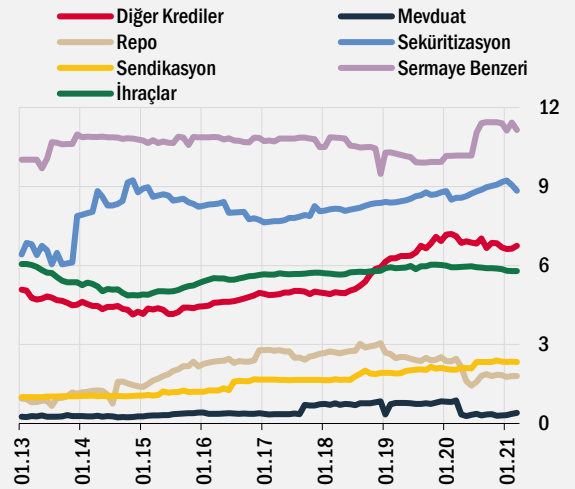
Son Gözlem: 03.21

Dipnot: Veri kısıtı nedeniyle 2020 öncesi için yılsonu verileri kullanılmıştır. Pay ifadesi, yurt dışı yükümlülüklerin yabancı kaynaklara oranını temsil etmektedir.

Yurt dışı borç tutarında en büyük paya sahip diğer kredilerin, tahvil ihraçlarının ve sermaye benzeri borçların uzun vadeli yapısı bankaların bilançolarında yaşanabilecek vade uyumsuzluğu riskini azaltıcı bir unsurdur. Daha kısa vadeli yurtdışı fonlama kaynağı olan repo ve mevduatın payının artması nedeniyle yurt dışı borçların orijinal ve kalan vadesi 2020 yılının ilk çeyreğinden sonra bir miktar gerilemiştir. Öte yandan, yurt dışı fonlamanın ortalama orijinal vadesinin küresel tahvil faizlerinin yükselmeye başladığı 2013-2014 döneminde gözlenen 3,7 yıla göre artış kaydederek 5,3 yıla ulaştığı görülmektedir (Grafik IV.2.1.2 ve IV.2.1.3).

Yurt dışı borçların alacaklı ülke gruplarına göre dağılımı incelendiğinde AB ülkelerinin en büyük paya sahip olduğu, ancak zamanla ülke çeşitliliğinin artarak özellikle Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) ile Asya bölgesinin payının arttığı gözlenmektedir (Grafik IV.2.1.4). Bu durum fonlama kanallarında ürün çeşitliliğinin yanı sıra herhangi bir coğrafi bölgede yaşanabilecek şoklara karşı Türk bankacılık sisteminin duyarlılığını ve olası fonlama risklerini azaltmaktadır². Diğer yandan, AB ve ABD bankalarıyla süregelen güçlü ilişki ile bu bölgelerden sağlanan fonlamanın salgın döneminde de devam ettiği gözlenmektedir.

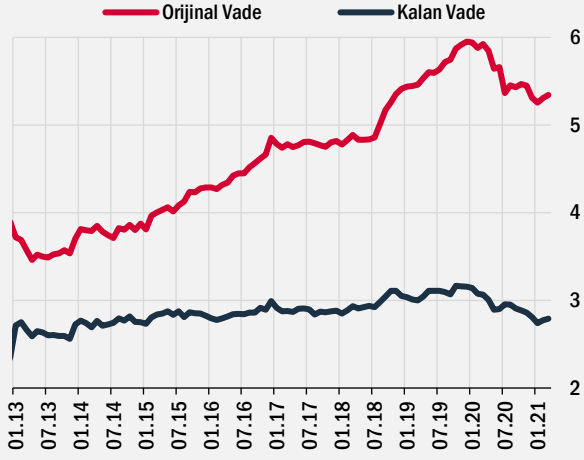
Grafik IV.2.1.2: Bankaların Yurt Dışı Borçlarının Tür Bazında Orijinal Vadesi (Yıl)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.21

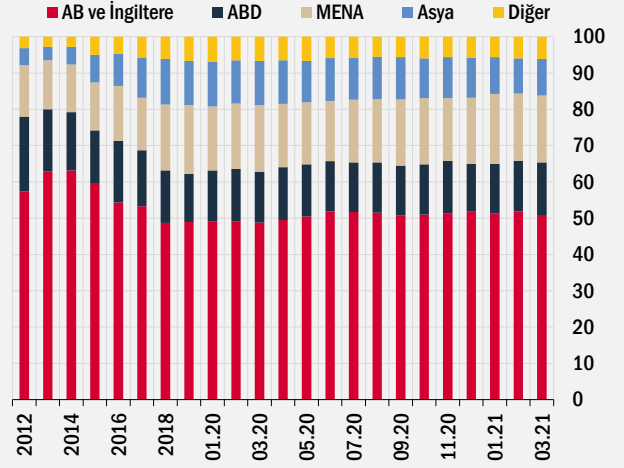
Grafik IV.2.1.3: Bankaların Yurt Dışı Borç Bakiyesinin Ağırlıklı Ortalama Vadesi (Yıl)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.21

Grafik IV.2.1.4: Bankaların Yurt Dışı Yükümlülüklerinin Alacaklı Ülke Gruplarına Göre Dağılımı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.21

Dipnot: İhraçlar hariç tutulmuştur. Veri kısıtı nedeniyle 2020 öncesi için yılsonu verileri kullanılmıştır.

Tür, vade, coğrafi dağılım ve toplam fonlamadaki payı yönünden yurt dışı borçların gelişimi incelendiğinde bankacılık sektörünün salgın koşullarından genel olarak olumsuz etkilenmediği ve yurt dışı kaynaklı borçlarını başarı ile yenilediği gözlenmektedir.

Salgının ekonomi üzerinde ve finansal piyasalarda etkileri çeşitli yönleri ile hissedilirken salgın öncesinde hâlihazırda yükselişte olan çevreci-sürdürülebilir fonlama yöntemleri küresel ölçekte 2020 yılında hız kazanmıştır (Kutu II.1.). Firmaların geleneksel finansal göstergelerinin yanı sıra çevreci, sosyal ve yönetimsel göstergeleri de dikkate alan bu fonlama türünün dünyadaki yükselişine ülkemiz bankaları da çevreci-sürdürülebilir tahviller ve sürdürülebilirlik temalı krediler ile katılım sağlamış ve son dönemde bu yöndeki işlemler öne çıkmaya başlamıştır. Bankacılık sektörü 2016 yılından bu yana çeşitli tutarlarda çevreci ve sosyal temalı tahvil ihracı işlemleri gerçekleştirmiştir. Salgının başladığı dönemden bu yana toplamda 1,8 milyar ABD doları tutarında ortalama 5 yıl vadeli sürdürülebilir ve çevreci tahvil ihracı yapılmıştır. Yurt dışı borçlanmada sürdürülebilir finansman uygulamalarının önümüzdeki dönemde yaygınlaşması beklenmektedir.

¹ Diğer krediler; dış ticaret finansmanı (DTF) amaçlı krediler, kalkınma ve yatırım kredileri ile ticari banka kredilerini kapsamaktadır.

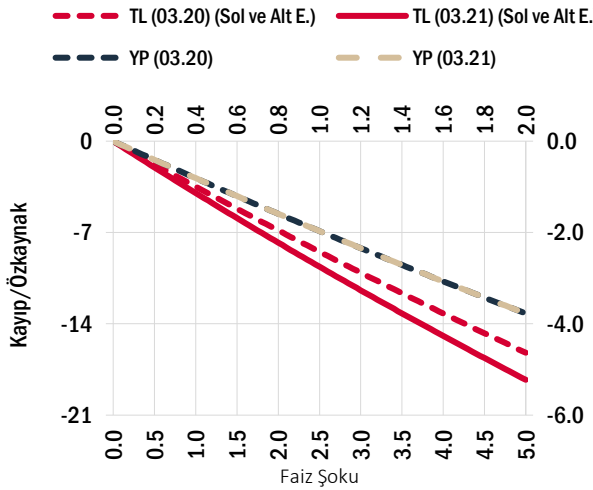
² Çapacıoğlu, Tanju. *Küresel Likidite ve Banka Dış Borçlarının Bölgesel Dağılımı*. TCMB Ekonomi Notu. Sayı 2017-10.

IV.3 Faiz ve Kur Riski

Sektörün TL ve YP cinsinden faize duyarlı pozisyonlarının yeniden fiyatlamaya kanalına hassasiyeti duyarlılık analizine tabi tutulmuştur.¹ Bu kapsamda ekonomik değer yaklaşımı kullanılarak TL cinsinden faize duyarlı pozisyonlara 500 baz puana kadar; YP cinsinden faize duyarlı pozisyonlara 200 baz puana kadar pozitif faiz şoku uygulanarak muhtemel kaybın özkaynaklara oranı hesaplanmıştır.

TL pozitif faiz şoklarının incelendiği senaryoda salgın sürecinin başında döneme özgü kampanyalarda ağırlıklı olarak TL cinsi orta ve uzun vadeli kredi verilmesi kaynaklı sınırlı yükseliş gözlenmiştir (Grafik IV.3.1). Mevcut Rapor döneminde değişken faizli ve kısa vadeli TL krediler ile değişken faizli TL menkul değerlerdeki belirgin artış söz konusu yükselişin sınırlı olmasına katkı sağlamıştır (Grafik IV.3.2). YP pozitif faiz şoklarının incelendiği senaryoda kayıp/özkaynak oranları geçen yılın aynı dönemine göre değişmemiştir. Diğer taraftan, 2021 yılı Mart ayında küresel piyasalarda artan belirsizliğin etkisiyle YP fonlama maliyetlerinde ve politika faizindeki artışlar kaynaklı TL fonlama maliyetlerinde yükseliş gözlenmiştir (Bölüm IV.4). Artan fonlama maliyetlerinin fiyatlamalarına yansıtıldığı kredilerin toplam aktifler içindeki payı arttıkça bu kanaldan gelecek etkinin azalması öngörülmektedir.

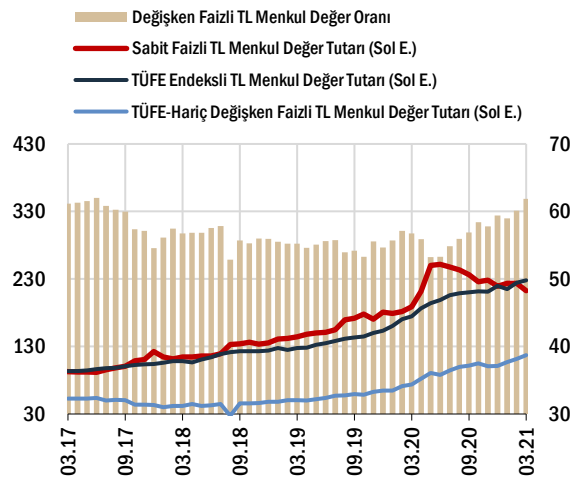
Grafik IV.3.1: Ekonomik Değer Yaklaşımına Göre Yeniden Fiyatlamaya Kanaldan Faiz Riski (%)

Kaynak: BDDK, TCMB Hesaplamaları Son Gözlem: 03.21

Dipnot: Ekonomik değer yaklaşımında faize duyarlı tüm varlık ve yükümlülüklerin faiz oranındaki değişim karşısında bugünkü değerindeki değişim esas alınmaktadır. Grafikte alt ve üst eksenler faiz şokunun TL ve YP pozisyonlar için şiddetini, sağ eksen YP, sol eksen ise TL cinsi pozisyonların söz konusu faiz şoku sonucunda oluşabilecek muhtemel kaybın özkaynaklara oranını göstermektedir.

Grafik IV.3.2: Menkul Değer Gelişimi (% , Milyar TL)

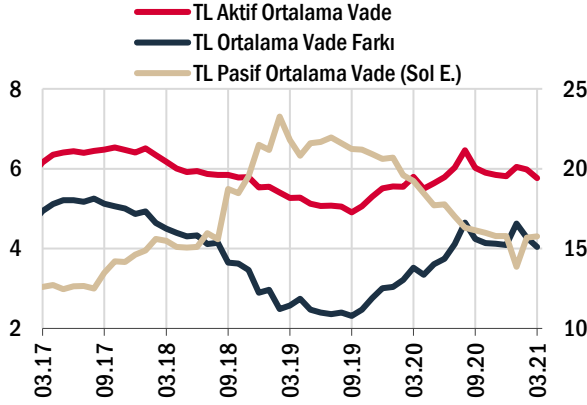
Kaynak: TCMB

Son Gözlem: 03.21

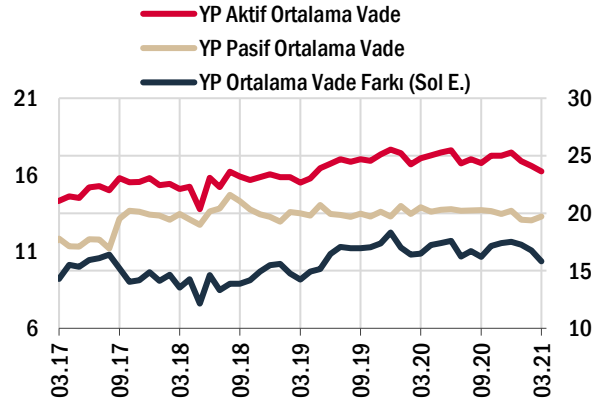
Dipnot: Değişken faizli TL menkul değerler, TÜFE endeksli menkul değerleri de içermektedir. Değişken faizli TL menkul değer oranı, değişken faizli TL menkul değerlerin toplam TL menkul değerlere bölünmesiyle hesaplanmıştır.

Mevcut Rapor döneminde sektörün faiz riskine duyarlı kalemlerindeki pozitif vade farkı TL ve YP cinsi kalemlerde görece yatay kalmıştır. TL cinsinden faiz riskine duyarlı aktiflerin ağırlıklı ortalama vadesi, artan kısa vadeli kredilerin katkısıyla bir önceki Rapor dönemine göre 1 aylık azalışla 19 ay civarında gerçekleşmiştir. Diğer taraftan, TL cinsinden faiz riskine duyarlı pasiflerin ağırlıklı ortalama vadesi değişmeyerek 4 ay seviyesinde kalmıştır (Grafik IV.3.3). YP cinsinden faiz riskine duyarlı aktiflerin ortalama vadesi menkul kıymetlerin belirleyici etkisiyle 24 ayın altına gerilerken, pasiflerin ortalama vadesi ise bir ay kısalarak 13 ay seviyesine düşmüştür (Grafik IV.3.4).

¹ Katılım Bankaları analiz dışında tutulmuştur.

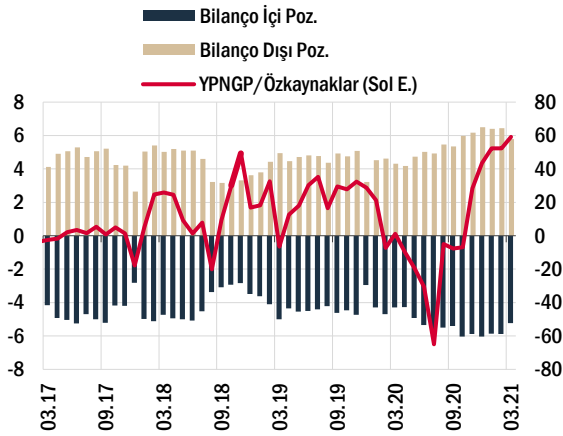
Grafik IV.3.3: Yeniden Fiyatlama Dönemine Göre Faize Duyarlı TL Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Vadeleri (Ay)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 03.21
Dipnot: Vadesiz TL kalemler analiz dışında tutulmuştur.

Grafik IV.3.4: Yeniden Fiyatlama Dönemine Göre Faize Duyarlı YP Aktif ve Pasiflerin Ağırlıklı Ortalama Vadeleri (Ay)

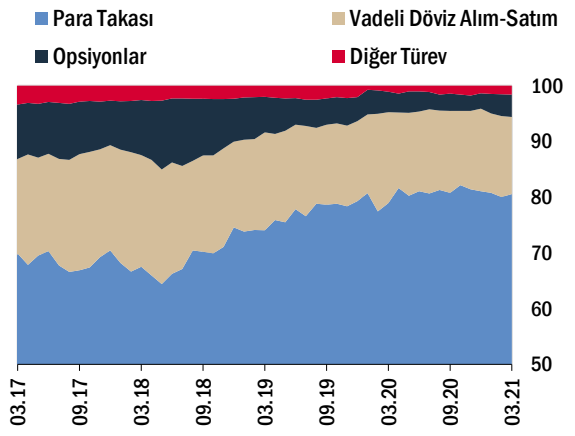
Kaynak: TCMB Son Gözlem: 03.21
Dipnot: Vadesiz YP kalemler analiz dışında tutulmuştur.

Bankaların net döviz pozisyonu konusunda ihtiyatlı duruşunu sürdürdüğü, kur riskini aktif bir biçimde yönettiği gözlenmektedir. Bankacılık sektörü bilanço içi YP açık pozisyonu mevcut Rapor döneminin genelinde görece yatay seyretmekle birlikte bankaların zorunlu karşılıklarındaki ve yurt dışı banka hesap bakiyelerindeki artış ile 2021 yılının Mart ayında YP mevduat tercihinde görülen belirgin azalış kaynaklı sınırlı düşüş kaydetmiştir. Bilanço dışı döviz pozisyonu ise para swapları kaynaklı artmıştır. Söz konusu gelişmeler sonucunda YP net genel pozisyonu (YPNGP) 2021 yılı Mart ayı itibarıyla 5,6 milyar ABD doları fazla şeklinde gerçekleşmiştir. 2021 yılının Mart ayında, sektör için hesaplanan YPNGP/öz kaynak oranı iki yönlü standart yasal sınır olan yüzde 20'nin altında yüzde 5,9 olarak gerçekleşmiştir (Grafik IV.3.5). Ayrıca BDDK tarafından YPNGP hesaplamasına ilişkin bankaların 23 Mart 2020 tarihindeki menkul kıymetlerdeki değer düşüş karşılıklarının dikkate alınmayabilmesine yönelik imkânın 30 Haziran 2021 tarihine kadar uzatılması da YPNGP/öz kaynak oranını desteklemiştir (Kutu I.1.1). Kur riski yönetiminde yoğun olarak kullanılan bilanço dışı döviz işlemlerinin türlerine göre dağılımı incelendiğinde ağırlıklı olarak para takası işlemlerinin kullanılmaya devam edildiği gözlenmiştir (Grafik IV.3.6).

Grafik IV.3.5: Bankacılık Sektörü YP Pozisyon Gelişimi (Milyar ABD Doları, %)

Kaynak: TCMB Son Gözlem: 03.21

Dipnot: 2021 yılı Mart ayı itibarıyla para swap alımları/satımları bilanço dışı varlık/yükümlülük pozisyonunun sırasıyla yüzde 84 ve yüzde 74'ünü oluşturmaktadır.

Grafik IV.3.6: Bilanço Dışı YP İşlemlerin Brüt Pozisyonlarının (Aktif+Pasif) Dağılımı (%)

Kaynak: TCMB

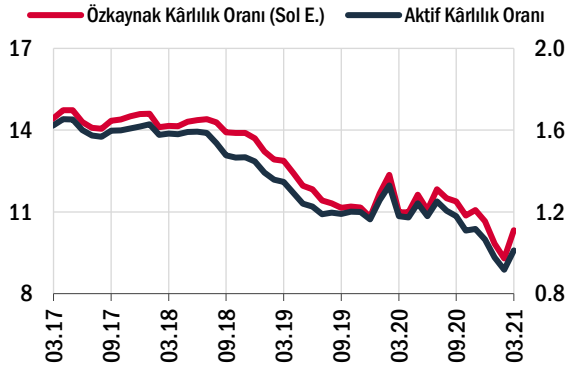
Son Gözlem: 03.21

IV.4 Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği

Bankacılık sektörü kârlılık oranları, net faiz marjlarındaki daralma ve net ücret ve komisyon gelirlerindeki düşüşün belirleyici etkisiyle son bir yıllık dönemde gerilemiştir (Grafik IV.4.1). Diğer taraftan mevcut Rapor döneminde kredi karşılık giderlerindeki azalış kârlılık oranlarındaki düşüşü sınırlamıştır. Bankalarca alınabilecek ücretlere ilişkin getirilen sınırlamalarla 2020 yılı ilk dokuz ayında kredilerde güçlü büyümeye karşın yıllık bazda yüzde 10 düşüş gösteren bankacılık hizmet ve ücret/komisyon gelirleri toplamı, özellikle 2021 yılının ilk çeyreğinde toparlanarak sektörün kârlılığına destek vermeye başlamıştır.

Bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranları mevcut Rapor döneminde sınırlı şekilde azalsa da sermaye yapısı güçlü bir görünüm sergilemeye devam etmektedir. BDDK tarafından SYR hesaplamasına ilişkin düzenlemelerin 30 Haziran 2021 tarihine kadar uzatılması SYR'yi desteklemiştir (Kutu I.1.1). Diğer taraftan söz konusu düzenlemeler kapsamında kredi riskine esas tutarın hesaplanmasında kullanılacak döviz kurunun yukarı yönlü güncellenerek son 252 günlük ortalama döviz kuru olarak değiştirilmesi 2021 yılının ilk çeyreğindeki SYR düşüşünde etkili olmuştur (Grafik IV.4.2).

Grafik IV.4.1: Aktif ve Özkaynak Kârlılığı Gelişimi (%)

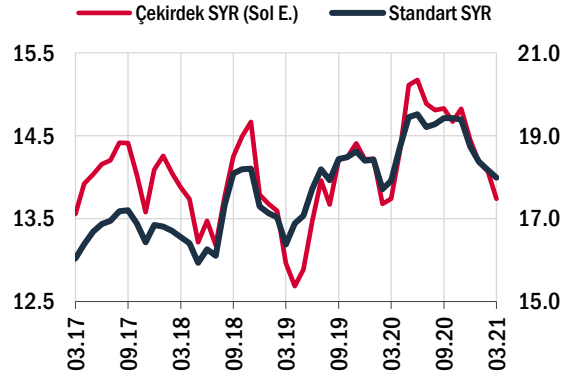

Kaynak: TCMB

Son Gözlem:03.21

Dipnot: Kârlılık oranları bir yıllık birikimli kârın paydada yer alan büyüklüğün bir yıllık ortalamasına bölünmesi suretiyle hesaplanmaktadır

Grafik IV.4.2: Standart ve Çekirdek SYR Gelişimi (%)

Kaynak: TCMB

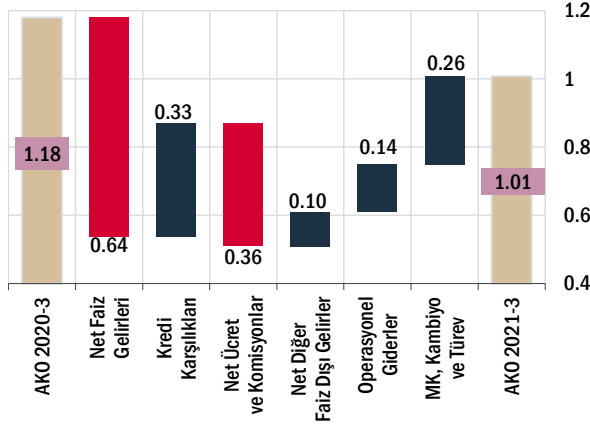
Son Gözlem:03.21

IV.4.1 Kârlılık

Sektörün 12 aylık birikimli kârı üzerinden hesaplanan aktif kârlılık oranı (AKO) son bir yıl içerisinde 17 baz puan azalarak 2021 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 1,01 olarak gerçekleşmiştir (Grafik IV.4.3). Son bir yıl içerisinde AKO'daki değişimi etkileyen faktörler incelendiğinde, kârlılığın aktif kalitesi gelişmeleri, operasyonel giderlerindeki düşük büyüme ve sermaye piyasası işlemleri kârlarından olumlu etkilendiği gözlenmektedir. Diğer yandan, net faiz gelirleri ile net ücret ve komisyon gelirleri kârlılığı olumsuz etkilemiştir.

Kredi sınıflamasında kullanılan gecikme sürelerini uzatan BDDK düzenlemesi salgın döneminde takip hesaplarına intikalleri sınırlarken, bu dönemde bankalar genel olarak krediler için ayırdıkları karşılıklarını ihtiyatlı duruş sergileyerek artırmışlardır. Dolayısıyla BDDK tarafından yapılan düzenlemenin 30 Haziran 2021 tarihinde sona ermesi durumunda takip hesaplarına intikal edebilecek kredilerin kâr seviyesine etkisinin sınırlı kalması beklenmektedir. Mevcut Rapor döneminde kredi büyümesi ve karşılık giderlerindeki azalmanın etkisiyle sektörün brüt risk maliyetinde düşüş gerçekleşmiştir (Grafik IV.4.4). Diğer taraftan, bankaların kredi karşılık giderleri ortalama toplam aktiflerden daha düşük büyüdüğü için 12 aylık dönemde sektör AKO'suna 33 baz puan civarında destek vermiştir.

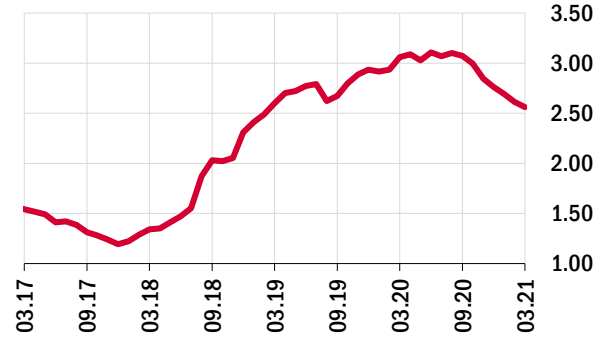
Bankaların menkul değer alım-satım, türev ve kambiyo işlemlerinden elde edilen kâr ve zararın netleştirildiği kalem, geçtiğimiz yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında kârlılığı 26 baz puan civarında desteklemiştir. 2020 yılının ikinci ve üçüncü çeyreğinde gerçekleştirilen YP karşılığı TL swap maliyetlerinin nispeten düşük olmasının sermaye piyasası işlemleri kârını olumlu etkilemiştir.

Grafik IV.4.3: Gelir/Gider Kalemlerinin AKO'ya Etkisi (Yıllık, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem:03.21

Dipnot: Lacivert sütunlar AKO'ya ilgili kalemden gelen artırıcı etkiyi, kırmızı sütunlar ise azaltıcı etkiyi göstermektedir. Kredi karşılıkları, genel ve özel karşılık giderlerini kapsamaktadır. Net ücret ve komisyonlar, kredilerden alınan ücret komisyonlar ile bankacılık hizmet gelirlerinden verilen ücret ve komisyonların çıkarılması ile bulunmaktadır. Operasyonel giderler, personel gideri, kıdem tazminatı provizyonu ve amortisman giderlerinden oluşmaktadır. Geri kalan diğer faiz dışı gelir ve gider kalemler toplamı net diğer faiz dışı gelirlerde gösterilmiştir.

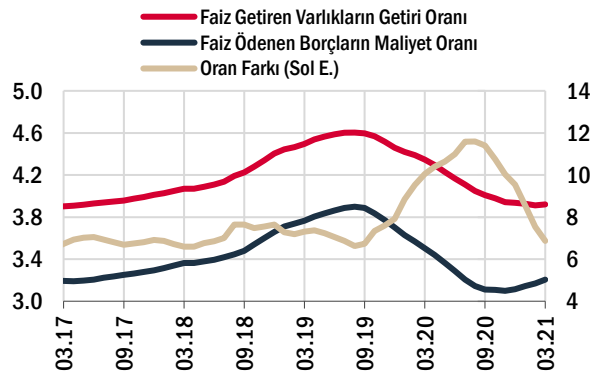
Grafik IV.4.4: Brüt Risk Maliyeti (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem:03.21

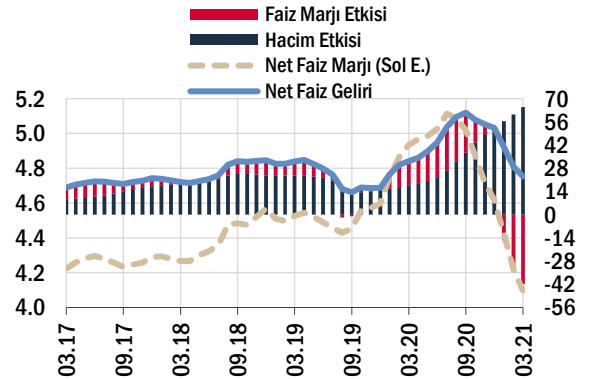
Dipnot: Brüt risk maliyeti, krediler için ayrılan 12 aylık birikimli genel ve özel karşılık giderinin 12 aylık ortalama toplam kredi (canlı ve TGA) bakiyesine oranını ifade etmektedir.

Mevcut Rapor döneminde aktif ve pasif fiyatlamasındaki durasyon farkı ve salgın sürecinde kullanılan düşük faizli kredilerin etkisiyle 12 aylık birikimli net faiz gelirlerindeki büyümenin yavaşladığı gözlenmiştir. Bu kapsamda, net faiz gelirlerindeki değişim 12 aylık dönemde sektör AKO'suna yaklaşık 64 baz puan düşürücü etkiye bulunmuştur. Para politikasındaki sıkılaştırmanın etkisiyle mevcut Rapor döneminde faiz oranları artarken, artış görece kısa vade yapısı gereği ödenen faiz maliyetine daha çabuk yansımıştır. Bunun sonucunda faiz getiren varlıkların getiri oranı ile faiz ödenen borçların maliyet oranı arasındaki marj daralmıştır (Grafik IV.4.5). Diğer taraftan, dönem içinde gerçekleşen güçlü kredi büyümesi kaynaklı hacim etkisi, net faiz marjındaki daralmayı telafi etmiştir. Bu sayede net faiz gelirleri yıllık bazda yüzde 12,7 artmıştır (Grafik IV.4.6). Kredilerdeki yeniden fiyatlama sürecine bağlı olarak sektörün net faiz marjının önümüzdeki dönemde toparlanma eğilimi göstereceği değerlendirilmektedir.

Grafik IV.4.5: Faiz Getiren Varlıkların Getiri ve Faiz Ödenen Borçların Maliyet Oranı (%)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem:03.21

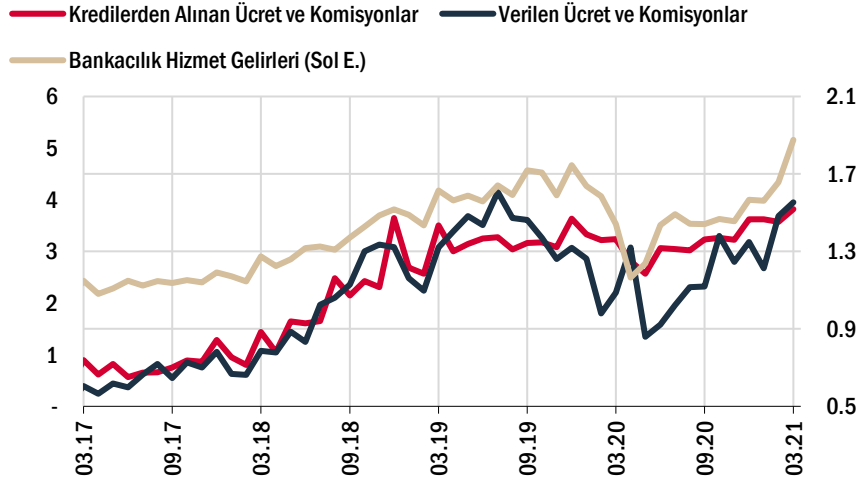
Grafik IV.4.6: Net Faiz Geliri Değişimine Katkı (12 Ay Birikimli, Milyar TL, %)

Kaynak: TCMB

Son Gözlem:03.21

Kredilerden alınan ücret ve komisyonlar ile bankacılık hizmet gelirleri toplamının verilen ücret ve komisyonlarıyla netleştirildiği net ücret komisyon gelirlerindeki düşüş sonucu 12 aylık dönemde AKO yaklaşık 36 baz puan gerilemiştir. Söz konusu düşüşte 2020 yılının Mart ayında belirlenmiş ücret kalemlerine getirilen azami sınırlar etkili olmuştur. Diğer taraftan, kredilerden alınan ücret ve komisyonlar ile bankacılık hizmet gelirleri aylık bazda değerlendirildiğinde sektörün kâr seviyesini desteklemeye başladıkları görülmektedir (Grafik IV.4.7). Söz konusu gelirlerin aylık artışında ücret ve komisyon düzenlemeleri kapsamında bankaların alabilecekleri ücret ve komisyonların azami sınırlarının enflasyon ve faiz gelişmelerine dayalı olarak güncellemesi ile işlem hacimlerindeki artışlar etkili olmuştur.

Grafik IV.4.7: Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar, Bankacılık Hizmet Gelirleri ve Verilen Ücret /Komisyonlar (Aylık, Milyar TL)

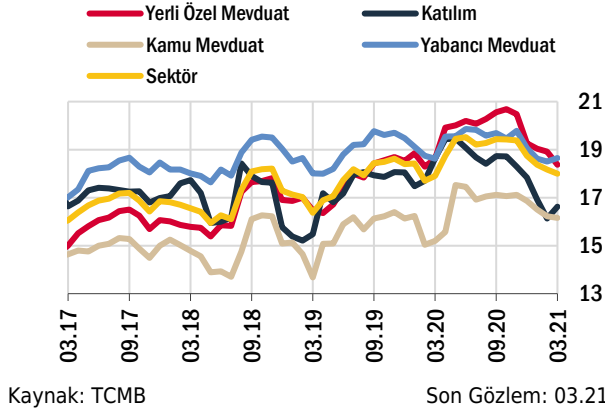
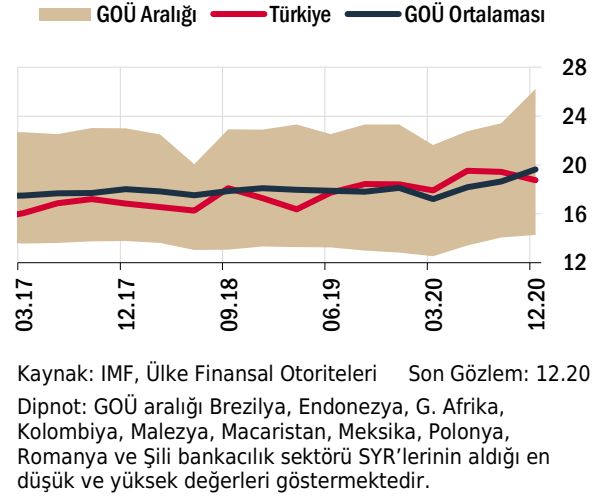
Kaynak: TCMB.

Son Gözlem: 03.21

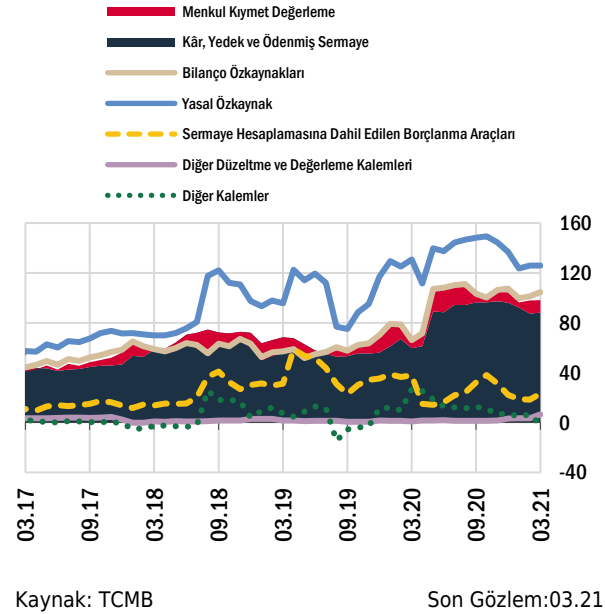
IV.4.2 Sermaye Yeterliliği

Bankacılık sektörü güçlü sermaye yapısını mevcut Rapor döneminde de korumuş olup, 2021 yılı Mart ayı itibarıyla sektörün SYR'si yüzde 18 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevcut Rapor döneminde kredi bakiyelerindeki artışın da etkisiyle risk ağırlıklı aktiflerde kaydedilen büyümenin özkaynak büyümesinin üstünde olması sonucunda SYR'de düşüş gerçekleşmiştir (Grafik IV.4.8). BDDK tarafından yapılan destekleyici düzenlemelerin 30 Haziran 2021'e uzatılması düşüşü sınırlamıştır. Söz konusu düzenlemeler, gerçeğe uygun değeri diğer kapsamlı gelire yansıtılan menkul değerlerin net değerlendirme farklarının negatif olması durumunda bu farkların özkaynaklara yansıtılmayabilmesine ve kredi riskine esas tutar hesaplamasında cari kur yerine BDDK tarafından belirtilmiş döviz kuru kullanılabilmesine ilişkindir (Kutu I.1.1). Bu kapsamda, 2020 yılı Aralık ayında yapılan değişiklikle SYR hesaplamalarında 31 Aralık 2019 kuru yerine hesaplama tarihinden önceki son 252 iş gününe ait TCMB döviz alış kurlarının basit aritmetik ortalaması kullanılmaya başlanmış, söz konusu değişiklik mevcut Rapor dönemindeki SYR düşüşünde etkili olmuştur. Bu gelişmeler sonucunda Türk bankacılık sektörü, 2020 yıl sonu itibarıyla SYR seviyesi açısından seçilmiş emsal GOÜ ortalamasına yakın seyretmiştir (Grafik IV.4.9).

Yasal özkaynaklar mevcut Rapor döneminde, kâr, yedek ve ödenmiş sermaye ile sermaye hesaplamasına dahil edilen borçlanma araçlarındaki artışlardan olumlu yönde etkilenmiştir. Diğer taraftan 2021 yılının ilk çeyreğindeki dönem kârındaki azalış bu etkiyi sınırlamıştır (Grafik IV.4.10).

Grafik IV.4.8: Sektör ve Banka Türü Bazında Aylık SYR Gelişmeleri (%)**Grafik IV.4.9: Türkiye ve GOÜ Çeyreklik SYR Gelişmeleri (%)**

Risk ağırlıklı varlık kompozisyonunda önemli bir değişiklik olmamakla birlikte, mevcut Rapor döneminin genelinde kredi riskine esas tutar büyümesi sınırlı artış sergilemiştir. Risk ağırlıklı aktiflerin büyümesinin aktif büyümesinin üzerinde olması sonucunda risk ağırlıklı aktiflerin toplam aktiflere oranında yükseliş gözlenmiştir (Grafik IV.4.11). Risk ağırlıklı aktiflerin büyümesinde BDDK tarafından tanınan kredi riskine esas tutarın hesaplanmasına ilişkin kur imkânındaki değişikliğin YP kredilerin TL karşılıklarında görülen artış kanalından etkisi olmuştur.

Grafik IV.4.10: Özkaynak Değişimleri (Milyar TL)**Grafik IV.4.11: Risk ve Aktif Gelişmeleri (%)**